

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

**Методичні вказівки
до виконання кваліфікаційних робіт зі
спеціальності 016 Спеціальна освіта**

Методичний посібник

Суми
СумДПУ
2022

УДК 371.214.114:001.89:376
М54

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту педагогіки і психології
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

Укладач: **Дегтяренко Т. М.**, доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Рецензенти: **Лобова О. В.**, доктор педагогічних наук, професор
Кондратюк С.М., кандидат педагогічних наук, професор

М54 Методичні вказівки до виконання кваліфікаційних робіт зі спеціальності 016 Спеціальна освіта : методичний посібник
/ Укл. Т. М. Дегтяренко. 6-те вид., доповн. Суми, 2022. 60 с.

Методичні рекомендації написані з метою надання дієвої допомоги здобувачам спеціальності 016 Спеціальна освіта.

У посібнику наведені практичні рекомендації з підготовки кваліфікаційних робіт зі спеціальності: надані вказівки і поради щодо їх виконання та написання. Особливу увагу приділено питанням оформлення кваліфікаційної роботи, зокрема бібліографічного списку.

Методичні рекомендації адресовані бакалаврам, магістрантам, аспірантам та викладачам Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Сумського державного педагогічного університету.

УДК 371.214.114:001.89:376

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ

1. Загальні положення

1.1. Кваліфікаційна робота здобувачів вищої освіти передбачена освітньою програмою спеціальності 016 Спеціальна освіта, навчальним планом і завершує підготовку фахівців в Університеті.

На кафедрі спеціальної та інклюзивної освіти здобувачами вищої освіти виконуються такі види кваліфікаційних робіт:

- на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти – кваліфікаційна робота бакалавра;
- на другому (магістерському) рівні вищої освіти – кваліфікаційна робота магістра;
- на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти – дисертація доктора філософії.

1.2. Кваліфікаційна робота – це важлива форма підготовки і підсумкової атестації бакалаврів, магістрантів, аспірантів спеціальності 016 Спеціальна освіта. Вона є кваліфікаційним документом, на підставі якого визначається відповідність знань бакалавра, магістранта, аспіранта рівню кваліфікації, його здатність до самостійної роботи в галузі спеціальної і інклюзивної освіти, й що засвідчує професійну зрілість випускника, виявляє його спеціальну та загально-наукову підготовку, вміння застосовувати здобуті в Університеті знання для розв'язання науково-практичних завдань, здатність до проведення досліджень, систематизації та свідомого засвоєння знань, наявність в її автора навичок наукової роботи.

1.3. Кваліфікаційна робота бакалавра, магістранта, аспіранта є підсумком самостійного комплексного дослідження однієї з актуальних проблем спеціальної педагогіки:

- визначення стратегії розвитку спеціальної педагогіки;
- організація та управління системою корекційно-реабілітаційної роботи;
- обґрунтування шляхів і методів удосконалення корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми з психофізичними порушеннями;
- підвищення ефективності корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми з психофізичними порушеннями тощо.

1.4. Виконання кваліфікаційної роботи передбачає:

- поглиблення, систематизацію та закріплення отриманих під час навчання теоретичних знань бакалавра, магістранта, аспіранта;
- виявлення його здатності обрати і проаналізувати наукову або практичну проблему, зробити теоретичні висновки і узагальнення на основі сучасних методологічних засад, застосувати знання під час

вирішення конкретних наукових і практичних завдань, обґрунтувати практичні рекомендації;

- напрацювання та поглиблення навичок самостійної роботи з літературними джерелами, методичними та інструктивними матеріалами, а також оволодіння методикою досліджень та експерименту;

- вивчення засвоєння досвіду професійної діяльності спеціального педагога;

- визначення рівня підготовленості бакалавра, магістранта, аспіранта до самостійної практичної роботи, творчого вирішення фахових завдань.

1.5. Кваліфікаційна робота є самостійним дослідженням проблемного питання, яке повинно містити елементи наукового пошуку або практичної новизни. Головною метою і змістом роботи є наукові (науково-практичні) дослідження з нових питань теоретичного або прикладного характеру за профілем підготовки. Вона узагальнює результати теоретичної та практичної підготовки у рамках обов'язкової (нормативної) і вибіркової (варіативної) складових освітніх програм підготовки фахівців першого (бакалаврського), другого (магістерського) або третього (аспірантського) рівнів вищої освіти.

1.6. Допуск до захисту кваліфікаційної роботи надається випусковою кафедрою після попереднього заслуховування та обговорення її результатів, але *не пізніше трьох тижнів до початку роботи екзаменаційної комісії* (початку підсумкової атестації випускників) із відповідної спеціальності та освітнього рівня.

Допуск аспіранта до захисту відбувається після попередньої експертизи дисертації, що проводиться протягом двох місяців з дня надходження до закладу вищої освіти письмової заяви здобувача щодо проведення такої експертизи.

1.7. Безпосередній контроль за виконанням кваліфікаційної роботи відповідно до календарного плану здійснює науковий керівник. Інформація наукових керівників про хід виконання студентами кваліфікаційних робіт *заслуховується на засіданнях кафедри не рідше одного разу на семестр*. Кафедра має право, на підставі попереднього заслуховування та обговорення результатів кваліфікаційного дослідження (попереднього захисту) або письмової заяви наукового керівника про невиконання здобувачем вищої освіти календарного плану, не допустити роботу до захисту.

2. Вибір і затвердження теми кваліфікаційної роботи

2.1. Тематика кваліфікаційних робіт розробляється випускаючою кафедрою зі спеціальності підготовки бакалавра, магістранта, аспіранта і періодично уточнюється з урахуванням змін, що

відбуваються в законодавстві, теорії та практиці спеціальної та інклюзивної освіти.

2.2. Ознайомлення з типовою тематикою кваліфікаційних робіт повинно відбуватись заздалегідь. Теми є індивідуальними для кожного бакалавра, магістранта, аспіранта й не можуть повторюватися. Бакалавру, магістранту, аспіранту надається право самостійно запропонувати (обрати) тему кваліфікаційної роботи, назва і спрямованість якої відрізняються від рекомендованої (типової) тематики відповідно до їх наукових інтересів, досвіду роботи, вихідним матеріалам. У такому випадку тема повинна бути погоджена з випускаючою за спеціальністю кафедрою. Тематика кваліфікаційних робіт оновлюються кожного навчального року.

Бакалаврська робота може бути запропонована студентам, які виконали на високому рівні курсову роботу з фахового курсу і отримали позитивні результати науково-дослідної діяльності з теми дослідження під час проходження педагогічної практики.

Виконання магістерської роботи та дисертації є обов'язковою складовою підготовки фахівців на другому та третьому рівнях вищої освіти. Тема кваліфікаційної магістерської роботи може бути логічним продовженням випускної роботи за освітнім ступенем «бакалавр».

2.3. При виборі теми слід урахувати її актуальність для спеціальних та інклюзивних закладів освіти з використанням статистичної та іншої інформації, на базі яких буде виконуватись кваліфікаційна робота, можливість отримання й опрацювання відповідного фактичного матеріалу, наявність власного науково-методичного досвіду.

2.4. Бакалавр, магістрант, аспірант погоджує тему кваліфікаційної роботи зі своїм науковим керівником, який призначається випусковою кафедрою.

Узгоджені теми затверджуються в установленому порядку, про що робиться відповідний запис, а саме: випускові кафедри готують подання вченій раді інституту у вигляді витягу із протоколу засідання кафедри щодо затвердження тематики кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти. Тематика кваліфікаційних робіт ухвалюється рішенням вченої ради інституту. На підставі цього рішення директор інституту формує проект наказу про затвердження тематики кваліфікаційних робіт.

Зміни або уточнення у формулюванні затвердженої теми можуть бути внесені лише за об'єктивних причин, за згодою чи з ініціативи наукового керівника за наведеною вище процедурою (з обґрунтуванням змін) не пізніше дати оприлюднення наказу ректора про допуск роботи до захисту.

Затвердження тематики кваліфікаційних робіт здійснюється наказом ректора не пізніше жовтня місяця: останнього року навчання за освітніми програмами підготовки бакалаврів; першого року навчання за освітніми програмами підготовки магістрантів.

2.5. Після затвердження теми оформлюється замовлення-завдання на виконання кваліфікаційної роботи (*додаток А*). Завдання на кваліфікаційну роботу є підставою для її виконання здобувачем вищої освіти.

2.6. Після затвердження теми та оформлення замовлення-завдання на виконання погоджується календарний графік виконання кваліфікаційної роботи (*додаток Б*).

Аспірант складає індивідуальний план наукової роботи та індивідуальний навчальний план на навчальний рік.

Порушення термінів виконання кваліфікаційної роботи є підставою для можливого перенесення захисту роботи на наступний рік.

3. Основні етапи підготовки кваліфікаційної роботи

3.1. Підготовка кваліфікаційної роботи здійснюється в кілька етапів. Основні з них такі:

- вибір теми і затвердження її на кафедрі;
- оформлення бланку-замовлення на виконання кваліфікаційної роботи бакалавром, магістрантом, аспірантом;
- складання і виконання календарного графіка роботи над нею;
- вивчення літератури і розробка плану кваліфікаційної роботи;
- ознайомлення наукового керівника з текстом кваліфікаційної роботи і врахування його зауважень;
- остаточне оформлення кваліфікаційної роботи;
- передача та кваліфікаційної роботи на відзив наукового керівника та на зовнішню рецензію;
- формою контролю виконання здобувачем вищої освіти роботи є захист. Захист роботи відбувається у довільній формі: співбесіда, публічний виступ тощо. За результатами захисту здобувачу вищої освіти виставляється оцінка за національною шкалою оцінювання – «відмінно», «добре», «задовільно» або «незадовільно» та за 100-бальною шкалою, шкалою ECTS. Ця оцінка враховується поряд з іншими результатами заліково-екзаменаційної сесії;
- *захист кваліфікаційної роботи* відбувається перед екзаменаційною комісією з відповідним її оцінюванням;
- публічний *захист дисертації* в аспірантурі проводиться на засіданні ради.

Захист дисертації має характер відкритої наукової дискусії, в якій зобов'язані взяти участь голова та члени ради, а також за бажанням

присутні на засіданні. У ході засідання рада встановлює рівень набуття здобувачем теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, що дало йому можливість одержати нові науково обґрунтовані теоретичні або експериментальні результати проведених ним досліджень та розв'язати конкретне наукове завдання у відповідній галузі знань, та оволодіння здобувачем методологією наукової та педагогічної діяльності.

По завершенню захисту дисертації проводиться таємне голосування щодо присудження здобувачеві ступеня доктора філософії (рішення вважається позитивним, якщо за нього проголосували не менш як чотири члени ради).

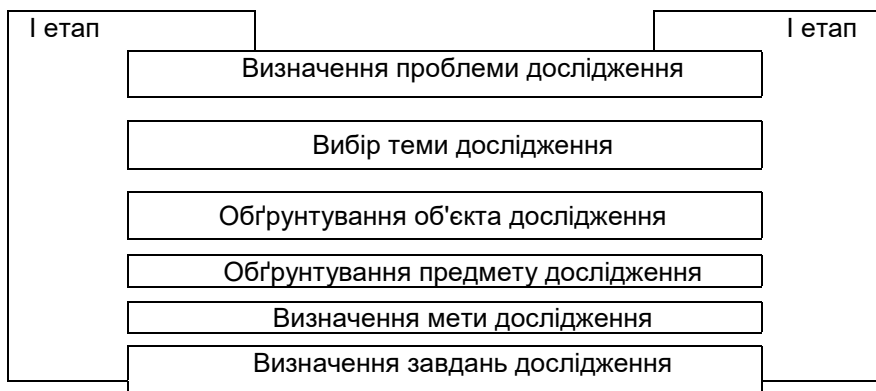
3.2. Процес виконання кваліфікаційної роботи складається із трьох етапів:

- *підготовка*: складання схеми проведення дослідження, розробка плану, збір необхідних даних по об'єкт дослідження;

- *виконання*: включає визначення розділів плану на основі зібраних і узагальнених матеріалів, детальне пророблення науково-дослідної й методичної літератури, вибір методів рішення завдань, поставлених у кваліфікаційній роботі, аналіз даних про об'єкт та предмет дослідження відповідно до теми кваліфікаційної роботи, розробку методичних рекомендацій;

- *оформлення*: включає оформлення текстової частини, підготовку й оформлення матеріалу для захисту кваліфікаційної роботи.

Перший етап (підготовка) включає в себе вибір теми, визначення об'єкта, предмета та постановку мети і завдань дослідження.

Вибір теми

У різі **самостійного** обрання бакалавром, магістрантом, аспірантом **теми кваліфікаційної роботи** виникає необхідність щодо її **обґрунтування**. Наукова проблема визначається та формулюється на основі аналізу протиріч між сучасним розвитком науки і станом практики. Інакше кажучи, наукова проблема виникає тоді, коли практика, використовуючи відомі їй методи та засоби, наштовхується на неможливість здійснення поставленої мети.

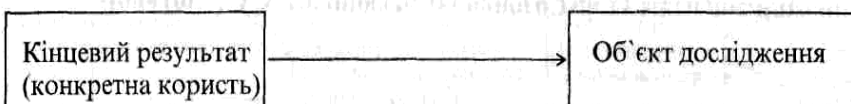
Наприклад, для олігофренопедагогіки (науки, що займається проблемами навчання та виховання дітей з інтелектуальними порушеннями) найважливішою стратегічною науковою проблемою є навчання, виховання та підготовка до самостійного життя і праці школярів з інтелектуальними порушеннями, у межах якої виникає потреба у вирішенні цілого ряду тактичних проблем. Так, у сімдесяті роки виникла проблема диференційованого навчання в результаті розкриття суперечностей між пізнавальними можливостями розумово відсталих дітей та педагогічними вимогами. Група українських вчених-дефектологів (І.Г. Єременко, Л.С. Вавіна, Г.М. Мерсіянова) почала розробляти наукову тему (проблему) «Особливості корекційного навчання в допоміжній школі в умовах диференційованого навчання». Іншим прикладом може бути проблема правового навчання учнів допоміжної школи (В.М. Синьов, О.П. Северов, Б.П. Пузанов, О.Д.Гришко), яку теж потрібно розглядати в рамках загальної проблеми виховання учнів з інтелектуальними порушеннями.

Тема – це більш вузьке у порівнянні із проблемою питання, однак необхідне для вирішення проблеми в цілому.

При виборі теми дослідження необхідно враховувати мінімум умов, до яких належать: новизна і актуальність самої теми; значимість і ефективність її виконання; можливість здійснення у відповідний час; наявність необхідних умов та матеріальної бази для проведення дослідження.

Крім того, необхідно врахувати методологічні вимоги до формулювання теми. Вона повинна **відтворювати зміст основної проблеми: мати вказівки на кінцевий результат і об'єкт дослідження**.

Під час формулювання назви (теми) кваліфікаційної роботи необхідно дотримуватись схеми:

Наведемо приклад теми прикладного дослідження (кваліфікаційної роботи): «Обґрунтування процесу правового виховання учнів спеціальної школи», «Формування навичок самообслуговування у дошкільників з помірно розумовою відсталістю», «Організаційно-педагогічні умови інтегрованого супроводу учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому середовищі».

Теми теоретичних досліджень можуть починатися словами «Основи...», «Теоретичні передумови...» і т.ін. Наприклад, «Основи виховної системи школи як об'єкт педагогічного управління», «Основні категорії теорії виховання та їхні функції у розвитку педагогічної науки» і т.ін.

Отже, назва теми кваліфікаційної роботи повинна бути короткою, окреслювати межі проведення дослідження, відображати мету і відповідати змісту роботи. Основними критеріями для формування тематики кваліфікаційного дослідження випусковою кафедрою мають бути: актуальність, елементи новизни і перспективність обраної теми; стан дослідженої проблеми; наявність доступної для здобувача вищої освіти і достатньої для розкриття теми матеріально-технічної та джерельної бази; можливість виконання теми в умовах випускової кафедри; зв'язок теми з конкретними науковими планами та довгостроковими програмами (колективними чи індивідуальними темами) кафедри; можливість отримання від впровадження результатів дослідження науково-освітнього чи іншого ефекту.

Вибір об'єкта і предмета дослідження

Об'єкт дослідження – це **процес** або **явище** об'єктивної реальності, що обираються дослідником для вивчення під час проведення власних практичних або теоретичних досліджень. Для образного порівняння об'єкт дослідження можна назвати полем, яке обробляється дослідником (за Л. С. Вавіною).

Предмет дослідження – це елемент об'єкта, який досліджуються з певною метою в конкретних умовах. За Л. С. Вавіною – борозна, по якій йде експериментатор.

Предмет дослідження визначає **тему наукової роботи, що виноситься на титульний аркуш як заголовок.**

Формулювання мети дослідження

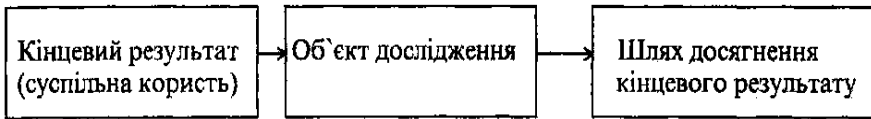
Формулювання **мети дослідження** здійснюється на основі чіткого знання його кінцевого результату (громадської корисності) об'єкта дослідження і шляхів досягнення кінцевого результату.

Мета наукового дослідження – центральний елемент структури і найважливіший методологічний інструмент дослідження.

Мета виступає у формі **ідеального передбачення результату дослідження** і є основою здійснення всіх етапів наукової роботи. Тому для правильної постановки мети необхідно чітко уявити:

- сутність проблеми, що вивчається, та її основні протиріччя, а також основні проблемні питання майбутнього дослідження, які підлягають розв'язанню шляхом експериментального дослідження;
- існуючі теоретичні знання, що можуть бути використані для забезпечення функціонування об'єкта, який вивчається;
- основні шляхи та обсяги необхідної розробки об'єкта дослідження;
- існуючі в науці методи та засоби для обґрунтування об'єкта.

При визначенні мети прикладного дослідження слід враховувати нижченаведені структурні елементи й послідовність їх введення в формулювання:

Доцільно формулювати мету дослідження з застосуванням ключових слів поданих у табл. 1.

Таблиця 1

Зразки матриць ключових слів і смислових блоків структурних елементів мети дослідження

КІНЦЕВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ДОСЛІДЖЕННЯ	<p><u>Конкретна користь дослідження</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Удосконалення 2. Розробка 3. Обґрунтування 4. Підвищення ефективності 5. Активізація 6. Стимулювання 7. Підвищення рівня і т.п. <p><u>Громадська користь дослідження</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Підвищення якості навчання (виховання) 2. Скорочення матеріальних витрат 3. Створення психологічного комфорту і т.п.
---	---

ОБ'ЄКТ ДОСЛІД- ЖЕННЯ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Процес правового виховання 2. Процес навчання 3. Процес формування наукового світогляду 4. Процес впровадження передового досвіду 5. Процес управління навчально-виховною роботою
ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ КІНЦЕВОГО РЕЗУЛЬТАТУ	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення раціональних прийомів (форм, методів, способів) 2. Установлення найбільш ефективних форм 3. Узагальнення передового досвіду 4. Створення наукових передумов 5. Розробка методики 6. Виявлення сутності понять 7. Обґрунтування організаційних форм 8. Розробка моделей навчання 9. Аналіз зарубіжного досвіду 10. Обґрунтування педагогічних умов

Постановка завдань дослідження

На думку дослідника О. В. Клименюка, необхідно поставити ряд вимог:

- завданнями дослідження називаються питання, отримання відповідей на які необхідно для досягнення мети дослідження;
- послідовність викладу завдань дослідження повинна чітко відповідати його темі, меті, об'єкту та предмету досліджень.

Як правило, виділяють не більше трьох (інколи – чотирьох) завдань.

Перше завдання найчастіше **пов'язане з виявленням теоретичної сутності**, природи, структури, законів функціонування і розвитку **об'єкту, предмету дослідження**.

Друге завдання спрямоване на розкриття загальних **способів перетворення об'єкта**, на перебудову його моделі, через вирішення питань, поставлених проблемою (темою) дослідження.

Третє завдання охоплює собою **створення і розробку конкретних методик** психолого-педагогічних дій та визначення практичних рекомендацій з удосконалення предмету дослідження.

Гіпотеза дослідження

За сучасними вимогами під час оформлення кваліфікаційних робіт, гіпотеза по тексту роботи не наводиться.

Гіпотеза взагалі – це наукове припущення, істинність якого не очевидна. *Приклад* формування гіпотези: «передбачається, що формування загальних ... стане діючим при реалізації наступного

комплексу педагогічних умов: ..., в результаті буде досягнутий ....»

Гіпотеза в процесі дослідження неодноразово уточнюється, доповнюється або змінюється. У ході роботи над дослідженням у руслі загальної гіпотези, може з'являтися цілий ряд припущень (гіпотез) й, таким чином, виникає система гіпотез.

За 3. Скорним, гіпотеза – це передбачувана відповідь на запитання, поставлене проблемою дослідження.

Визначення методів дослідження

Згідно з Т. Пільхом, *метод* – це сукупність теоретично обґрунтованих концептуальних і технологічних заходів, які обіймають цілісність прийомів, що застосовуються з метою розв'язання окреслених наукових проблем. В. Оконь визначає *метод* як спосіб наукової діяльності, який систематично застосовується з метою одержання очікуваного результату.

Як на констатуючому, так і на формуючому етапах дослідження використовується цілий ряд методів, які є засобом досягнення мети.

Загальні (філософські) методи визначають сутність та логіку дослідження об'єктів (духовних та матеріальних). До них належать аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, аналогія, моделювання, формалізація, узагальнення, спостереження, порівняння, експеримент та ін. Вони використовуються як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях дослідження.

До конкретно-наукових методів належать спостереження, вивчення документальних першоджерел, опитування, педагогічний експеримент, психологічний експеримент, експертні методи.

Спеціальні методи – це специфічні методи для науки (звукозапис, хронометраж та ін.).

Методи наукового пізнання зазвичай поділяють на три великі групи.

I. *Методи теоретичного дослідження* (від абстрактного до конкретного та ін.).

II. *Методи, які використовуються як на емпіричному, так і на теоретичному рівнях дослідження* (абстрагування, аналіз і синтез, індукція і дедукція, моделювання та ін.).

III. *Емпіричні методи дослідження* (спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент).

Другий та наступні **етапи** виконання кваліфікаційної роботи будуть розглянуті у наступних підрозділах цих методичних вказівок.

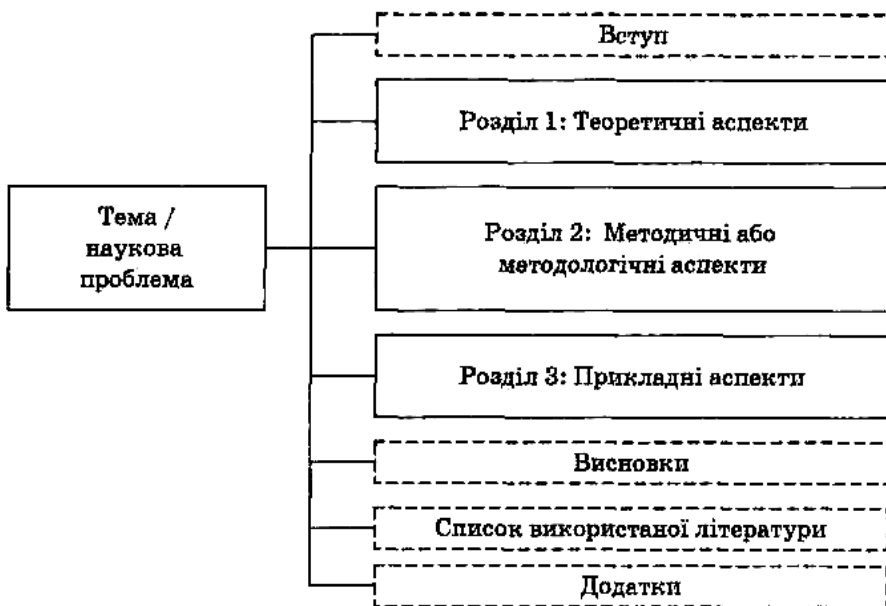
4. Зміст, обсяг й структура кваліфікаційної роботи

4.1. Змістом кваліфікаційної роботи є розкриття сутності проблеми, що досліджується, ступеня її наукової розробленості та реального стану на практиці.

Зміст кваліфікаційного дослідження повинен відповідати стандартам вищої освіти. Робота має бути актуальною, результати одержані із використанням новітніх методів теоретичного й експериментального дослідження і спрямовані на створення нових технологій (зокрема, освітніх технологій), приладів, обладнання тощо. Робота повинна розкривати самостійне дослідження автора, містити елементи наукової новизни та відобразити практичне значення одержаних результатів, їх апробацію та можливість впровадження в сферу практичної діяльності.

4.2. Кваліфікаційна робота повинна мати певну логічну побудову, послідовність та завершеність розгляду відповідного кола питань.

Доцільно будувати за такою схемою: вступ, розділи/підрозділи, пункти, підпункти, висновки, список використаних джерел, додатки:

4.3. Рекомендуються такі **обсяги кваліфікаційних робіт** (зазначені обсяги кваліфікаційних робіт можуть варіювати в межах $\pm 10\%$):

- курсова робота – 25÷35 сторінок машинописного тексту формату А4 (без урахування списку літератури та додатків);
- кваліфікаційна робота бакалавра – 35÷55 сторінок (без урахування списку літератури та додатків);
- кваліфікаційна робота магістра – 50÷70 сторінок (без урахування списку літератури та додатків);
- дисертація доктора філософії – до 70÷100 сторінок (без урахування списку літератури та додатків).

4.4. Обов'язковими структурними елементами кваліфікаційної роботи є:

1) **Титульна сторінка** роботи (*додаток В*);

2) **Зміст**. Зміст подають на початку роботи. Він містить найменування та номери початкових сторінок вступу, усіх розділів, підрозділів та пунктів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

3) **Перелік умовних позначень**, символів, одиниць і термінів (за потреби). Такий перелік наводиться, якщо в роботі вжита специфічна термінологія, маловідомі скорочення, нові символи тощо. Перелік друкується двома колонками, у яких ліворуч за абеткою наводять скорочення, праворуч – їх детальну розшифровку. Якщо спеціальні терміни, символи, повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифрування наводять у тексті при першому згадуванні;

4) **Вступ**. У *вступі* (орієнтовний обсяг – від 2 до 3-х машинописних сторінок):

- обґрунтовується актуальність обраної теми, наукове та прикладне значення її розробки;
- надається коротка характеристика джерел, аналітичний огляд літератури, в якій досліджуються різні аспекти обраної теми;
- аргументується та чітко формулюється об'єкт і предмет дослідження, мета і конкретні завдання та кваліфікаційної роботи;
- відображається методологічна основа дослідження, зазначаються методи і способи вирішення поставлених завдань;
- характеризується використана інформаційна база.

У *вступі* загальна характеристика роботи подається у нижче наведеній послідовності:

а) *Актуальність теми*. Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими вже підходами до розв'язання проблеми обґрунтовують актуальність та доцільність роботи для розвитку відповідної галузі науки та професійної діяльності. Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним. Якщо робота виконується у системі досліджень кафедри, коротко визначається її зв'язок із зареєстрованою в УкрІНТЕІ

науково-дослідною темою випускової кафедри. Обов'язково слід зазначити внесок автора кваліфікаційної роботи у виконання плану таких науково-дослідних завдань;

б) *Мета і завдання дослідження*. Формулюється мета роботи і завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети;

в) *Об'єкт дослідження* – це процес або явище, яке породжує проблемну ситуацію;

г) *Предмет дослідження* міститься в межах об'єкта і становить частину від цілого (тобто об'єкта). Об'єкт і предмет співвідносяться як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка й стане предметом дослідження. Саме на предмет спрямована увага автора, оскільки він має визначити назву роботи.

д) *Елементи наукової новизни одержаних результатів*. Подається коротка інформація про нові наукові положення, запропоновані автором особисто. Необхідно показати відмінність одержаних результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни (вперше визначено, удосконалено, дістало подальший розвиток, створено нову концепцію, що узагальнює... і розвиває..., розроблено нову систему..., з використанням відомого принципу...).

е) *Практичне значення здобутих результатів*. Потрібно подати відомості про використання результатів роботи або рекомендації щодо їх використання із зазначенням певної галузі, теоретичного або практичного навчального курсу; висвітлити практичне застосування отриманих результатів або рекомендації щодо їх використання. Стисло повідомляється про впровадження результатів дослідження, назвавши організації, у яких здійснена реалізація, форми реалізації. Зазвичай впровадження оформлюється актом, підписаним представниками організацій, які використовують впроваджені матеріали.

ж) *Апробація результатів дослідження*. Якщо автор брав участь у наукових конференціях, семінарах, засіданнях наукового гуртка із оголошенням результатів своєї роботи та має цьому підтвердження (опубліковані тези, статті за темою роботи або програма конференції, у якій студент брав участь), слід зазначити загальну кількість конференцій/семінарів, їх назву, рік та місце проведення;

з) *Публікації*. Вказати кількість публікацій із цієї теми.

к) *Структура та обсяг кваліфікаційної роботи*. Вказати складові компоненти роботи, кількість таблиць та рисунків, обсяг роботи. При підрахунку загального обсягу кваліфікаційної роботи не враховуються: відгук наукового керівника, рецензія, додатки, звіт перевірки на плагіат.

5) **Основна частина**. Складається з розділів, підрозділів, пунктів та підпунктів. Структура основної частини роботи повинна розкривати реалізацію завдань кваліфікаційної роботи.

У розділах основної частини подають: аналітичний огляд літератури за темою і вибір напрямків досліджень, викладення загальної методології та основних напрямів досліджень, експериментальну частину і методику досліджень, проведені теоретичні або експериментальні дослідження, аналіз і узагальнення їх результатів (див. п. 4.5).

6) **Висновки** повинні містити чіткий виклад найбільш важливих результатів дослідження з пропозиціями та побажаннями щодо подальшого дослідження певної теми.

7) **Список використаних джерел**. При його укладанні допускається використання одного із можливих способів упорядкування матеріалу у списку: за **алфавітом** чи за порядком згадування.

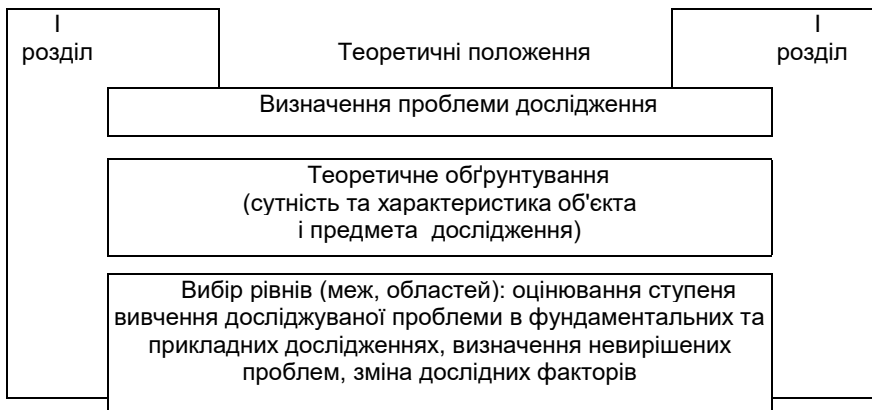
8) **Додатки**. За необхідності до додатків доцільно включити допоміжний матеріал (при його великій кількості та неможливості подати у тексті), необхідний для повноти сприйняття роботи.

9) Результат перевірки кваліфікаційної роботи на ознаки академічного плагіату та коротка рецензія наукового керівника.

Перевірка кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти здійснюється співробітником Наукової бібліотеки, який вносить роботи до бази даних Університету в інтернет-системі StrikePlagiarism та визначає унікальність кожної кваліфікаційної роботи.

4.5. Змістовний алгоритм педагогічного дослідження.

4.5.1. Розбивка теоретичної (I-II розд.), або прикладної частини (II-III розд.) наукового дослідження на розділи:

II
розділ

II
розділ

1. Описання (аналіз) сучасного стану практики
2. Розробка та опис програми експериментального дослідження
3. Розробка та опис методики експериментального дослідження

III розділ	Опис ходу процесу дослідження	III розділ
	Встановлення загальних та виявлення індивідуальних характеристик (параметрів) дослідного об'єкта (I етап: констатуючий експеримент)	
	Проведення експериментального дослідження, апробація розробленої моделі (II етап: формуючий експеримент)	
	Протоколювання, фіксація, визначення надійності результатів дослідження (III етап: контролюючий)	
	Аналіз результатів проведеного дослідження і визначення галузі їх застосування	
	Формування висновків і пропозицій за результатами дослідження	

4.5.2. У розділах викладається основний зміст дослідження: теоретичні основи, проблеми, практичні питання, досвід їх розв'язання тощо. Кожний розділ закінчується короткими узагальненнями і висновками.

4.5.3. У **першому розділі** (у курсовій – до 10 сторінок, бакалаврській – до 14 сторінок, магістерській – до 20 сторінок, дисертації – до 28 сторінок машинописного тексту) належить викласти основні теоретичні й методичні положення теми, проблемні питання, уточнити їх та поглибити з урахуванням сучасних тенденцій розвитку предмета дослідження. Автору слід показати глибокі знання сучасного рівня досліджень у галузі, що обрана об'єктом кваліфікаційної роботи; виявити дискусійні та невирішені аспекти теми, визначити своє ставлення до них, накреслити шляхи їх вирішення.

У цьому розділі при визначенні теоретико-методологічних основ досліджуваної проблеми:

- описується сутність і характеристика об'єкта й предмета дослідження, зміст процесу їх розвитку й сучасний стан;

- оцінюється місце, що займає об'єкт дослідження в рамках досліджуваної предметної області;

- висвітлюються зміни досліджуваного явища за останні роки з метою виявлення основних тенденцій і особливостей його розвитку, описується (уточнюється) система факторів, що роблять вплив на досліджуваний предмет, процес або явище й досліджується механізм цього впливу;

- оцінюється ступінь вивченості досліджуваної проблеми, називаються теоретично й практично невирішені й дискусійні проблеми, по-різному освітлені в науковій літературі із вказівкою особистої думки автора;

- проводиться уточнення поняттєво-категоріального апарата;

- пропонуються власні або уточнюються існуючі класифікації (типології) процесів, явищ, впливаючих факторів, систем та ін. за певними класифікаційними ознаками.

У ході викладу матеріалу обов'язково повинна висловлюватися особиста точка зору автора кваліфікаційної роботи. При цьому використовуються наступні вираження: «на нашу думку ...», «на думку автора ...» та ін.

У процесі роботи з літературними джерелами з теми дослідження накопичуються матеріали, які, як правило, містять питання трьох груп:

- питання, розробка яких у літературі вже отримала визнання широкої наукової громадськості;

- питання, які недостатньо розроблені, дискусійні;

- питання не розроблені, які з'явилися лише в плані постановки чи впливають з висновків проведених досліджень.

При вивченні літературних першоджерел повинні бути виявлені і такі питання:

- головна ідея автора, його позиція в питаннях, які становлять для нас науковий інтерес;

- що особливо вдалося автору при вирішенні питань дослідження;

- в чому автор полемізує з іншими дослідниками;

- які ідеї, висновки, рекомендації викликають сумніви і чому;

- які основні питання проблеми не знайшли відображення в його роботі;

- які в зв'язку з цим постають завдання щодо подальшого вивчення даної проблеми.

Наприклад, огляд стану питання ефективності правового виховання учнів спеціального закладу має таку структуру (план огляду):

1. Аналіз структури та змісту правового виховання школярів.

2. Аналіз умов правового виховання.

3. Огляд теоретичних та експериментальних досліджень правового виховання школярів.

4. Огляд передового досвіду реалізації правового виховання школярів.

5. Аналіз прогресивних тенденцій у питаннях правового виховання учнів спеціальної школи.

Потрібно відзначити, що **цей алгоритм** відповідає вимогам будь-якої аналогічної роботи при умові зміни в ньому об'єкта дослідження. Перелік питань, що розглядаються в ньому, структуруються за принципом від загального до конкретного.

Теоретичні положення повинні визначати методологічні підходи, методи та засоби аналізу досліджуваних питань у наступному розділі та Кваліфікаційної роботи.

4.5.4. При огляді теоретичних та експериментальних досліджень з проблеми **висвітлюються лише ті питання, які належать до кола питань, обмежених темою дослідження.**

4.5.5. **Другий розділ** (у курсовій – до 12 сторінок, бакалаврській – до 18 сторінок, магістерській – до 26 сторінок, дисертації – до 34 сторінок машинописного тексту) повинен містити в собі аналіз проблеми, що розглядається, стосовно до конкретної сфери спеціальної та інклюзивної освіти, регіону, галузі чи конкретного спеціального закладу. При цьому обов'язково використовуються сучасні статистичні та математичні методи аналізу.

З цією метою слід використовувати матеріал монографічних досліджень, періодичної педагогічної та медичної літератури, державної та відомчої статистики, досвід роботи аналогічних спеціальних закладів освіти та закладів з інклюзивним навчанням учнів, дані спеціальних соціологічних досліджень, експериментів, матеріали особистих спостережень, узагальнень та прикладних розробок, отриманих під час проходження виробничої практики.

На основі вивчення, обробки та узагальнення аналітичних матеріалів бакалавр, магістрант, аспірант повинен виявити вплив позитивних і негативних чинників, встановити причину недоліків, оцінити можливості спеціального закладу щодо підвищення ефективності тих чи інших напрямків корекційної діяльності.

При **аналізі практики** необхідно виявити:

- що особливо успішно вдалося зробити фахівцям-практикам при вирішенні даного питання;
- які складнощі відчувалися при її вирішенні;
- які типові недоліки відзначаються в роботі практиків;
- які основні причини ускладнень і недоліків;
- успіхи в роботі практиків в галузі, що визначена в об'єкті та предметі дослідження науково-дослідної роботи.

На основі: вивчення досвіду роботи; проведення експерименту чи

анкетування; збирання фактичного матеріалу; обробки фактичного матеріалу, здобувач вищої освіти здійснює: викладення тексту роботи згідно з її структурою; формулювання висновків та рекомендацій; підготовку публікацій з тематики дослідження.

У другому розділі бакалавр, магістрант, аспірант *описує програму та методику власного* експериментального дослідження. При розкритті цього питання бакалавр, магістрант, аспірант повинен враховувати загальні положення щодо **розробки** та проведення **експериментальних досліджень**.

Перш за все тут варто зазначити, що цій проблемі присвячений цілий ряд досліджень. Всі вони становлять значний інтерес, але в більш синтезованому вигляді, вони надані в роботі А. В. Клименюка, О. А. Калити, Є. П. Бережної «Методология и методика педагогического исследования. Постановка цели и задач исследования». Ґрунтуючись на їх дослідженнях можна визначити загальний вигляд **методики експериментального** (прикладного) дослідження:

1. Мета проведення експерименту, найбільш загальні методи та способи проведення експерименту.
2. Характеристика об'єкта дослідження:
  - а) стисле *описання* об'єкта та предмета дослідження, їхні основні логічні зв'язки;
  - б) визначення необхідних *умов та змісту* експериментального дослідження;
  - в) обмежувальні вимоги та *критерії оцінки* результатів експерименту.
3. Мета та умови проведення досліджень:
  - а) *фіксація* постійних характеристик (ознаки, показники, параметри) предметів чи предмету дослідження.
4. Методи вимірювання (*оцінки*) *результатів* експериментальної діяльності:
  - а) оригінальні (авторські) методи;
  - б) обґрунтування можливості точного визначення критеріїв оцінки.
5. Порядок проведення експерименту: запис первинних даних результатів обстеження чи спостережень (журнал, таблиця, діаграми, анкета і т.п.).
6. Метод та порядок обробки отриманих результатів: форма представлення отриманих результатів дослідження /таблиці, графіки, діаграми та ін./.

Констатуючий (констатувальний) педагогічний експеримент проводиться в чіткій відповідності з програмою та методикою експериментального дослідження в межах установлених термінів.

На цьому етапі завданнями дослідження є проведення чіткої

фіксації всіх результатів, даних тощо (наприклад, рівень знань в контрольній та експериментальній групі) на початку формувального експерименту.

Формуучий (формувальний) педагогічний експеримент дозволяє здійснювати активний керований вплив на педагогічне явище чи об'єкт, яке вивчається, шляхом створення спеціальних умов, що визначаються метою та завданнями дослідження. Цей етап експериментального дослідження передбачає практичну реалізацію, апробацію, впровадження нових технологій та оцінку ефективності їх використання.

Зазначене здобувачем вищої освіти дослідження повинно проводитися в експериментальних установах (спеціальних закладах). Завершується **контролючим** експериментом.

Наступний етап включає обробку та аналіз результатів експериментального дослідження, які здійснюються згідно з програмою та методикою. При цьому акцент повинен робитися на самі результати з точки зору поставленої мети і завдань дослідження.

Кінцевий результат дослідження відображає позитивний ефект, на який розраховує дослідник після завершення наукової роботи. Кінцевий результат формулюється у два етапи: перша частина у вигляді *громадської* корисності, друга – у вигляді *конкретної* корисності від дослідження предмета кваліфікаційної роботи.

4.5.6. **У третьому розділі** (у курсовій – до 6 сторінок, бакалаврській – до 8 сторінок, магістерській – до 10 сторінок, дисертації – до 18 сторінок машинописного тексту) даються конкретно обґрунтовані пропозиції (методичні рекомендації) щодо розвитку та діяльності досліджуваного об'єкта, використання його потенціалу.

Характер і зміст заходів, що пропонуються, мають базуватися на аналітичних та прогностичних оцінках дослідження. Бажано використовувати комп'ютерну техніку, математичні та статистичні методи і моделі дослідження процесів і явищ.

Якщо план роботи обмежується двома розділами, необхідно окремо виділити **спеціальний підрозділ** для пропозицій (методичних рекомендацій).

4.5.7. Заключна частина кваліфікаційної роботи містить остаточні **висновки**, що характеризують **підсумки** роботи бакалавра, магістранта, аспіранта у **вирішенні поставлених у вступі завдань**.

Висновок повинен відбивати:

– оцінку загального стану об'єкта дослідження й/або оцінку вивченості досліджуваної проблеми;

– підсумки аналізу системи організації; перелік і коротку характеристику пропонуваніх заходів щодо усунення недоліків, а також висновки щодо ефективності запропонованих заходів;

– можна охарактеризувати перспективи подальшого розвитку робіт у цій області.

Висновки повинні містити чіткий виклад найбільш важливих результатів дослідження з пропозиціями та побажаннями щодо подальшого дослідження певної теми. Їх головна мета – підсумки проведеної роботи. У висновках необхідно зазначити не тільки позитивне, що вдалося виявити в результаті вивчення теми, але й хиби та проблеми, а також конкретні рекомендації щодо їх усунення.

Отже, у висновках (від 2 до 5 сторінок машинописного тексту) стисло формулюються головні теоретичні та практичні висновки, рекомендації щодо ступеня вирішення *поставлених у роботі завдань*.

За необхідності надаються рекомендації щодо їх конкретного втілення.

4.6. Список використаних джерел (література). Наукову роботу виконують на основі глибокого вивчення різноманітних джерел: навчально-методичних (підручники, навчальні та методичні посібники), наукових (монографії, статті, дисертації, матеріали наукових семінарів та конференцій тощо), нормативно-програмних документів (державні документи про освіту, навчальні плани і програми), а також за результатами виконаної пошукової роботи. На основі опрацьованих літературних джерел укладають бібліографію.

Список використаних джерел (бібліографія) у кваліфікаційній роботі складається з дотриманням загальноновизнаних бібліографічних вимог (*додаток Д*).

4.7. Додатки. У додатки виносяться всі матеріали, допоміжного або додаткового характеру, що не є суттєво важливими для розуміння вирішення завдань кваліфікаційної роботи. Це можуть бути копії справжніх документів, витримки з окремих матеріалів, плани й протоколи організацій, окремі положення з інструкцій і правил, об'ємні таблиці (більше однієї сторінки), форми документації, допоміжні математичні викладення, допоміжні графічні ілюстрації; зразки анкет, тестів, опитувальних листів та ін. На кожний додаток повинно бути посилання в тексті основної частини роботи.

Третій етап (оформлення) виконання кваліфікаційної роботи буде розглянутий у наступному підрозділі. Він включає: оформлення текстової частини, підготовку й оформлення матеріалу для захисту.

ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ

5. Правила оформлення кваліфікаційної роботи

Вимоги щодо оформлення кваліфікаційної роботи встановлюються МОН. Заклад вищої освіти може вносити корективи у ці вимоги відповідно до специфіки відповідної галузі знань та/або спеціальності.

5.1. Кваліфікаційна робота має бути виконана у вигляді машинописного тексту чи комп'ютерного набору на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210 x 297 мм).

Кваліфікаційна робота друкується українською мовою. Текст кваліфікаційної роботи повинен бути стислий, точний та логічно послідовний. Текст викладають, дотримуючись норм чинного українського правопису, використовуючи стиль ділового мовлення, необхідний для службових документів.

Потрібно користуватися усталеною лексикою, наявною в академічних словниках, дотримуватися прийнятої наукової термінології, уникати діалектизмів, засобів художньої літератури, нових іншомовних запозичень тощо.

Не допускається скорочення слів. Можливе використання тільки загальноприйнятих скорочень. Список умовних символів та скорочень наводиться на окремому аркуші, в лівій частині наводиться скорочена форма, в правій – повна форма слова чи словосполучення.

Кваліфікаційна робота подається до захисту в переплетеному вигляді.

5.2. Текст розміщується на сторінці, яка обмежується **полями**: ліве - не менше 30 мм, праве – 15 мм, верхнє – не менше 20 мм, нижнє не менше 20 мм.

У машинописному варіанті тексту на сторінці передбачається більше 28-30 рядків по 57- 60 знаків у кожному з них. Машинописний текст друкується через 2 інтервали на одній сторінці стандартного аркуша, **комп'ютерний – через 1,5**.

Абзацні відступи дорівнюють 5 знакам (або відступ – 1,25).

Колонтитули при оформленні роботи **не застосовувати**.

Заголовки розділів та підрозділів **відділяються** зверху і знизу трьома інтервалами.

Не допускається розташування назв розділів, підрозділів, а також пунктів і підпунктів у нижній частині сторінки, якщо після неї міститься лише один рядок тексту.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знаку №.

До *обсягу основного змісту* наукової праці **не входять** додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але **всі сторінки** зазначених елементів рукопису ходять до загального обсягу кваліфікаційної роботи та підлягають **суцільній нумерації**.

Першою сторінкою рукопису є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок, але порядковий номер на ньому не ставиться. Нумерація проставляється з другої сторінки – змісту наукової роботи. Розташування номера сторінки – у правому верхньому куті сторінки **без крапки** в кінці.

5.3. Кваліфікаційна робота відкривається титульною сторінкою, де зазначається офіційна назва вищого закладу освіти, інституту/факультету і кафедри, прізвище автора, тема, і прізвище наукового керівника, його науковий ступінь і звання, місто, де знаходиться вищий заклад освіти, і календарний рік захисту (див. *додаток А*).

5.4. На наступній сторінці наводиться **зміст** кваліфікаційної роботи, який відображає її структуру (розділи, підрозділи) з **зазначенням сторінок** їх розміщення (*додаток Г*).

5.5. Кожна структурна частина (зміст, вступ, розділи, висновки і рекомендації, список використаних джерел, додатки, **крім підрозділів**) починається з **нової сторінки**.

Заголовки структурних частин "ЗМІСТ", "ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ", "ВСТУП", "РОЗДІЛ", "ВИСНОВКИ", "СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ", "ДОДАТКИ" друкують **великими (прописними)** літерами **симетрично** до набору.

Заголовки підрозділів друкують **маленькими** літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. **Крапку** в кінці заголовка **не ставлять**. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Заголовки пунктів друкують **маленькими** літерами (крім першої великої) з **абзацного відступу** в підбір до тексту.

Переноси слів у назвах не дозволяються.

Такі **структурні частини** рукопису, як зміст, перелік умовних скорочень, вступ, висновки, список використаних джерел **не мають** порядкового **номера**, але всі аркуші, на яких розміщені згадані структурні частини рукопису, нумерують звичайним чином. Не нумерують лише їх заголовки, тобто **не можна** друкувати: "1. ВСТУП" або "Розділ 6. ВИСНОВКИ". Номер розділу ставлять після слова "РОЗДІЛ", **після номера** крапку **не ставлять**, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між

якими ставлять крапку. У **кінці номера** підрозділу має ставитися крапка, наприклад: "2.3." (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку подають заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. У кінці номера має ставитися крапка, наприклад: "1.3.2." (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку наводять заголовок пункту. Пункт може бути без заголовка.

Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

5.6. Необхідно витримати рекомендований обсяг усіх частин кваліфікаційної роботи. Зокрема, вступ і висновки в сумі не повинні перевищувати 20 відсотків її загального обсягу. Бажано, щоб відносно рівномірним був розподіл матеріалу за розділами основної частини.

5.7. При написанні роботи необхідно посилатись на джерела, матеріали чи окремі результати з яких наводяться в рукописі, або на ідеях і висновках яких розроблюються проблеми, завдання, питання, вивченню яких присвячена робота. Такі *посилання* дають змогу відшукати документи, перевірити достовірність відомостей про цитування документа, забезпечують необхідну інформацію про нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг.

Пряме цитування конкретного джерела не повинно перевищувати одного-двох абзаців. **Кількість** прямих **цитат на одній сторінці** роботи **не повинна перевищувати 2–3**. Не допустимо подавати цитати у висновках.

Посилатись слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли наявний у них матеріал не включений до останнього видання.

Коли використовують матеріали з монографій, оглядових статей, відомості з інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з того джерела, на яке є посилання у науковій роботі.

Посилання в тексті на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад: «... у працях [1-7] ...» або «... у працях [51; 61; 107] ...».

Коли в тексті необхідно зробити посилання на частину чи конкретні сторінки відповідного джерела, можна наводити посилання у квадратних дужках, при цьому номер посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань. Наприклад, цитата в тексті: «... незважаючи на пріоритетне значення мовних каналів зв'язку між діловими партнерами, ні в якому разі не можна ігнорувати найбільші канали передавання інформації [6, 29]». Відповідний опис

джерел у списку літератури повинен мати вказівку на повний обсяг сторінок.

Посилання на **ілюстрації** вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад: «рис. 1.22».

На всі **таблиці** необхідно посилатися в тексті, при цьому **слово «таблиця»** в тексті пишуть **скорочено**, наприклад: «... у табл. 1.2». **У повторних посиланнях** на ілюстрації та таблиці слід вказувати **скорочено** слово **«дивись»**, наприклад: «див. рис. 1.22», «див. табл. 1.2».

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або критичного аналізу того чи іншого друкованого твору слід наводити **цитати**. Науковий етикет потребує точного відтворення цитованого тексту, оскільки необґрунтоване скорочення наведеного витягу може викривляти зміст, закладений автором. **Загальні вимоги до цитувань** є такими.

По-перше, текст цитати починається і закінчується *лапками* та наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий».

Вимоги до оформлення науково-довідкового апарату: обов'язкові точні загальноприйняті **посторінкові посилання** при цитуванні і запозиченні положень, використання фактичного матеріалу, результатів досліджень інших авторів, посилань на досвід.

Посилання на джерела та інше бібліографічне оформлення роботи повинні відповідати вимогам державного стандарту. Після цитати ставляться квадратні дужки. Наприклад: [12, 76], де 12 – номер літературного джерела, 76 - номер сторінки даного джерела.

По-друге, цитування має бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається.

По-третє, кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело.

По-четверте, при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути максимально точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело.

По-п'яте, якщо необхідно виявити ставлення автора наукової праці до окремих слів чи думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання.

По-шосте, коли автор наукової праці, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, то робиться спеціальне застереження: після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора рукопису, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки. Є такі варіанти застережень: (курсив наш. – М.Х.), (підкреслено нами. – М.Х.), (розбивка наша. – М.Х.).

5.8. *Ілюстрації* (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і *таблиці* необхідно подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, малюнок або креслення, розміри якого більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування у тексті або в додатках.

Ілюструють рукописи, виходячи із певного загального задуму, за ретельно продуманим тематичним планом, що допомагає уникнути ілюстрацій випадкових, пов'язаних із другорядними деталями тексту.

Ілюстрації позначають словом "Рис." і нумерують послідовно в межах розділу (за винятком ілюстрацій, наведених у додатках). Номер ілюстрації повинен складатися з **номера розділу і порядкового номера ілюстрації**, між якими ставиться крапка. Наприклад: «Рис. 1.2» (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назву та пояснювальні (підрисункові) підписи розміщують безпосередньо під ілюстрацією. Якщо в розділі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Підпис під ілюстрацією зазвичай має чотири основних елементи:

- найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом «Рис.»;
- порядковий номер ілюстрації, який вказується без знака номера арабськими цифрами;
- тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст зі стислою характеристикою зображеного. Наприклад,

«Рис.1.24. Схема розміщення елементів ...»

Основними видами ілюстративного матеріалу в роботах є креслення, технічний рисунок, схема, фотографія, діаграма, графік.

У тексті, в якому викладається матеріал, пов'язаний з ілюстрацією, розміщують *посилання ілюстрацію* у круглих дужках: (рис. 3.1), або «... як це видно з рис. 3.1», чи «... як це показано на рис. 3.1». Якість ілюстрацій має забезпечувати їхнє чітке відтворення. Фотознімки

розміром, меншим за формат А4, наклеюють на стандартні аркуші білого паперу формату А4.

Якщо ілюстрації **створені не автором** роботи, необхідно **зробити певні посилання**, дотримуючись вимог чинного законодавства щодо авторських прав.

5.9. Цифровий матеріал, як правило, повинен оформлюватися у вигляді таблиць. Наприклад:

Таблиця 1.1

Назва таблиці				
Головка				
Рядки				

Боковик (заголовки рядків)   Графи (колонки)

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. Номер таблиці має складатися з номера розділу та порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка. Наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу). Якщо в розділі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера.

Назву розміщують над таблицею та друкують **симетрично** до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. **Назву подають жирним шрифтом**. Назву не підкреслюють. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери.

Заголовки граф мають починатися з великих літер, підзаголовки — з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків має бути не меншою від 8 мм. Графу з порядковими номерами рядків до таблиці включати не треба.

Таблицю розміщують (після першого згадування про неї) в тексті так, щоб її можна було читати без обертання переплетеного блока рукопису або з обертанням за стрілкою годинника.

Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. У разі перенесення частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця», її номер і назву не повторюють (їх вказують один раз – над першою частиною таблиці), далі над іншими частинами справа пишуть слова «*продовж. табл.*» і вказують тільки номер таблиці, наприклад: «*продовж. табл. 1.2*».

Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розміщувати одну частину під іншою в межах однієї сторінки. Якщо

рядки або графи таблиці виходять за формат сторінки, то в першому випадку в кожній частині таблиці повторюють її головку, у другому – боковик.

5.10. Додатки оформляються як продовження кваліфікаційної роботи на останніх його сторінках. При оформленні додатків окремою сторінкою друкують великими літерами слово «ДОДАТКИ».

Додатки розміщують у порядку їхнього згадування в тексті. Кожний додаток повинне починатися з нового аркуша (сторінки). Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, **за винятком** літер **Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь**, наприклад, додаток А, додаток Б.

Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток __» і велика літера, що позначає додаток.

Ілюстрації, таблиці, формули та рівняння, що є у тексті додатків, нумерують у межах кожного додатку. Наприклад, третій рисунок Додатку А позначається як «Рисунок А.3» та ін.

5.11. **Список використаних джерел** – елемент бібліографічного апарату, який містить бібліографічні описи використаних джерел. Його поміщують після висновків.

Список використаних джерел укладається з дотриманням загально визнаних бібліографічних вимог, а саме: відповідно до Державного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання: загальні положення та правила складання». Документ розміщений на сайті наукової бібліотеки Університету (*див. додаток Д*).

Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують з каталогів і бібліографічних покажчиків.

Джерела можна розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування і рекомендований при написанні дисертацій): 1) **в алфавітному порядку** прізвищ перших авторів або заголовків; 2) у хронологічному порядку.

Перелік літературних джерел по тексту роботи надається у квадратних дужках через крапку з комою [12; 76; 102].

У *вступі* при описанні структури та обсягу кваліфікаційної роботи надаються дані про кількість використаних джерел (*додаток Е*).

Кількість літературних джерел, що повинні бути застосовані при написанні науково-дослідної роботи: курсова – не менше 20 джерел, бакалаврська – від 35, магістерська – від 50, дисертація – від 70 джерел (відповідно кількості сторінок в роботі).

5.12. **Обов'язкова умова високої якості кваліфікаційної роботи** – її грамотність, чіткість логіки викладення, правильність мовно-

стилістичного оформлення. Текст повинен бути старанно вивіреном автором після друку. Відповідальність за достовірність числових, фактичних даних, запису цитат несе автор дослідження.

Стиль викладання матеріалу – **науковий, формально-логічний** (виключена **емоційність та образність**).

5.13. Після повного завершення оформлення кваліфікаційної роботи примірник підписується бакалавром, магістрантом, аспірантом, зброшурується і передається науковому керівнику на відзив, а після отримання відзиву – на зовнішнє рецензування.

6. Перевірка науково-дослідної роботи та підготовка здобувача вищої освіти до захисту кваліфікаційної роботи

6.1. Підготовка роботи до захисту полягає у наступному. ***Не пізніше як за місяць до захисту*** здобувач вищої освіти подає на відповідну кафедру для реєстрації:

- віддрукований та перевірений науковим керівником текст кваліфікаційної роботи;
- електронну версію кваліфікаційної роботи;
- заяву про перевірку кваліфікаційної роботи на автентичність (додаток Ж).

6.2. З метою запобігання випадків академічної недоброчесності, кваліфікаційна робота проходить перевірку на наявність ознак академічного плагіату. Безпосередньо за визначення ступеня автентичності кваліфікаційної роботи відповідає науковий керівник та здобувач.

Процедура підготовки кваліфікаційної роботи та терміни її представлення для перевірки на рівень академічного плагіату визначаються та доводяться до здобувача випусковою кафедрою.

Із звіту подібності до уваги беруться два показники: коефіцієнт подібності 1 (КП1) та коефіцієнт подібності 2 (КП2).

Значення коефіцієнта подібності 1 (КП1) визначає, яка частина документів містить фразу 5 слів або більше, знайдену в базі даних університету, базі даних програми обміну базами даних, бази даних RefBooks або інтернет-ресурсів (за винятком запозичень з правових актів, знайдених у Базі даних правових актів). Коефіцієнт подібності 1 використовується насамперед для вивчення мовної незалежності автора документів.

Значення коефіцієнта подібності 2 (КП2) визначає, яка частина документів містить фразу з 25 слів або більше знайдених в базах даних, згаданих вище (за винятком Базі даних правових актів). Через довжину виявлених фраз, показник подібності 2 є кращим інструментом для виявлення несанкціонованих запозичень.

Рекомендовані показники унікальності текстів для кваліфікаційних робіт наведені у табл. 1.

Таблиця 1

**Рекомендовані показники унікальності текстів
для кваліфікаційних робіт**

Коефіцієнти подібності	
КП1	КП2
50% і менше – текст вважається унікальним	10% і менше – текст вважається унікальним
Від 51 – 80 % – робота приймається до розгляду після доопрацювання автором та повторної перевірки в інтернет-системі StrikePlagiarism	Від 11 – 40 % – робота приймається до розгляду після доопрацювання автором та повторної перевірки в інтернет-системі StrikePlagiarism
Більше 81 % – письмова робота до розгляду не приймається і не може бути рекомендована до друку (захисту), оскільки має суттєвий об'єм запозичень, що трактується як плагіат	Більше 41 % – письмова робота до розгляду не приймається і не може бути рекомендована до друку (захисту), оскільки має суттєвий об'єм запозичень, що трактується як плагіат

Отже, здобувач вищої освіти допускається до захисту кваліфікаційної роботи при наявності в ній значення для **коефіцієнту подібності 1** – не більше **50%**, а для **коефіцієнту подібності 2** – не більше **10 %**.

Встановлені показники можуть бути обґрунтовано змінені рішенням кафедри з урахуванням особливостей підготовки конкретної кваліфікаційної роботи. Рішення кафедри з обґрунтування необхідності збільшення допустимої кількості текстових запозичень для конкретної роботи у вигляді витягу з протоколу засідання надається проректору з науково-педагогічної роботи.

У випадку, якщо кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти виконувалася на основі попередньо **захищеного власного дослідження**, то обсяг тексту, запозиченого з неї, **не може перевищувати 25%**.

6.2. Попередній захист на засіданні випускової кафедри кваліфікаційні роботи проходять за встановленим графіком, але не пізніше як **за 3 тижні до терміну захисту** перед екзаменаційною комісією. На попередній захист здобувач вищої освіти повинен подати віддрукований та перевірений науковим керівником текст роботи. Особа, що проводила перевірку робіт на унікальність, подає завідувачу кафедри відомості про результати перевірки (*Додаток З*).

Попередній розгляд (передзахист) кваліфікаційних робіт проводиться на засіданні кафедри комісією, яка складається з завідувача кафедри, гаранта освітньої програми та науково-педагогічних працівників випускової кафедри, за обов'язкової присутності наукового керівника.

Попередній захист передбачає такі процедурні етапи:

- виступ автора кваліфікаційної роботи з повідомленнями про основні положення роботи;
- детальні відповіді здобувача вищої освіти на усні та письмові запитання членів кафедри щодо змісту та суті роботи;
- виступ наукового керівника (консультанта) про якість виконання роботи, про можливість допуску роботи до захисту перед екзаменаційною комісією.

Кафедра робить висновок про готовність роботи до захисту, встановлює терміни опрацювання та подачі роботи, оформленої згідно з вимогами, на кафедрі.

Попереднім захистом кваліфікаційної роботи може вважатися, за рішенням кафедри, виступ та участь здобувача вищої освіти у наукових конференціях – університетських, міжуніверситетських, всеукраїнських тощо.

Висновок кафедри є підставою для допуску роботи до захисту перед екзаменаційною комісією. Висновок кафедри відображається у Поданні голові екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної роботи (*Додаток К*).

6.3. Допуском кваліфікаційної роботи до захисту є позитивний відзив про неї наукового керівника.

Якщо в результаті перевірки виявляться помилки, неповний обсяг або низька якість оформлення, то курсова або кваліфікаційна робота вертається для доробки.

Після внесення бакалавром, магістрантом, аспірантом всіх виправлень **керівник** ставить на титульному аркуші свій **підпис**, що означає **допуск до захисту**.

6.4. Після отримання позитивного відзиву наукового керівника, бакалавр, магістрант, аспірант подає кваліфікаційну роботу на кафедру зі спеціальності для зовнішнього рецензування.

Рецензування кваліфікаційних робіт здійснюють

висококваліфіковані викладачі чи науковці, які є фахівцями в певній галузі, спеціалісти наукових, навчальних, реабілітаційних закладів, що відповідають профілю виконаної кваліфікаційної роботи. Рецензія має бути об'єктивною, відображати як позитивні, так і негативні сторони роботи і містить рекомендацію до оцінювання. Особливу увагу в рецензії потрібно звернути на:

- актуальність теми;
- вміння застосовувати теоретичні знання для вирішення конкретних практичних завдань;
- наявність у роботі особистих пропозицій і рекомендацій, їх новизна, перспективність, практична цінність;
- достовірність результатів, коректність та обґрунтованість висновків;
- якість викладу матеріалу (науковий стиль, мовна грамотність) та оформлення роботи;
- відповідність роботи існуючим вимогам до робіт такого типу;
- недоліки роботи.

Рецензент також має зазначити дату рецензування роботи, своє прізвище, ім'я та по батькові, місце роботи і посаду, яку обіймає.

6.5. Письмова рецензія подається на кафедру не пізніше ніж **за 15 календарних днів** до захисту кваліфікаційної роботи. Після ознайомлення з нею автора вона разом з кваліфікаційною роботою і відзивом наукового керівника передається до екзаменаційної комісії для прилюдного захисту роботи.

6.6. Не пізніше, ніж **за 10 днів до захисту** кваліфікаційної роботи перед екзаменаційною комісією студент подає до деканату факультету (інституту):

- висновки випускової кафедри та наукового керівника про виконання кваліфікаційної роботи та її допуску до захисту на бланку Подання голові екзаменаційної комісії до захисту кваліфікаційної роботи (*Додаток Л*);
- письмову рецензію на кваліфікаційну роботу;
- електронну версію кваліфікаційної роботи на електронних носіях;
- зброшурований примірник кваліфікаційної роботи, підписаний автором і науковим керівником роботи;
- електронний варіант звіту про перевірку в системі StrikePlagiarism у форматі *.pdf. та коротку рецензію наукового керівника.

Рецензія та Подання голові екзаменаційної комісії до захисту кваліфікаційної роботи *вкладається в файл, який підшитий в кінці кваліфікаційної роботи.*

Сторінки на яких розміщено електронний варіант звіту, рецензія керівника та подання голові ЕК не нумеруються, й не враховуються в обсяг роботи.

Кваліфікаційна робота зберігається на випусковій кафедрі. Термін зберігання 3 роки.

6.7. Для захисту кваліфікаційних робіт **не пізніше, ніж за три дні** до засідання екзаменаційної комісії деканатом інституту/факультету надається голові комісії :

- зброшурований примірник кваліфікаційної роботи, підписаний автором і науковим керівником роботи;

- подання голові екзаменаційної комісії щодо захисту кваліфікаційної роботи із довідкою про виконання навчального плану та успішності студента; висновком випускової кафедри і наукового керівника про виконання кваліфікаційної роботи та її допуску до захисту за підписами директора інституту (декана факультету), завідувача випускової кафедри, наукового керівника дослідження та секретаря деканату;

- письмову рецензію на кваліфікаційну роботу;

- електронний варіант звіту про перевірку в системі StrikePlagiarism у форматі *.pdf та коротку рецензію наукового керівника.

Крім цього, екзаменаційній комісії до захисту кваліфікаційної роботи можуть бути подані:

- друковані статті, тези, програми конференцій за темою роботи, у яких автор брав участь; для захисту магістерських робіт наявність друкованих праць (наукові статті, методичні розробки тощо) є обов'язковою;

- макети;

- зразки матеріалів і виробів;

- документи, які вказують на практичне застосування чи впровадження результатів кваліфікаційної роботи тощо.

7. Науковий керівник

7.1. Для керівництва кваліфікаційною роботою випускова кафедра призначає наукового керівника з числа викладачів кафедри, які мають наукові ступені та/або вчені звання.

В окремих випадках допускається керування кваліфікаційною роботою бакалавра старшими викладачами без наукового ступеня та вченого звання, які є визнаними фахівцями в галузі та здатні надати студентові суттєву організаційно-методичну допомогу в підготовці роботи, її оформленні та захисті. Призначення керівником бакалаврської кваліфікаційної роботи старшого викладача без наукового ступеня (вченого звання) можливе лише за рішенням вченої ради інституту.

7.2. Робота наукового керівника входить до педагогічного навантаження, обсяг якого визначається згідно з діючими

нормативами.

7.3. Науковий керівник допомагає бакалавру, магістранту, аспіранту:

- обрати найбільш перспективний і актуальний напрям кваліфікаційного дослідження;
- обрати і правильно сформулювати тему кваліфікаційної роботи;
- скласти календарний план-графік на весь період виконання дослідження (від вибору теми до захисту роботи);
- визначити джерела пошуку і досліджень, рекомендує необхідну наукову літературу та джерела з теми роботи;
- виконати і оформити кваліфікаційну роботу відповідно до вимог: керівник знайомить студента з вимогами щодо підготовки та захисту кваліфікаційної роботи; регулярно надає змістовні консультації.

7.4. Науковий керівник здійснює контроль за своєчасним виконанням бакалавром, магістрантом, аспірантом графіка підготовки і написання кваліфікаційної роботи, передачею кваліфікаційної роботи на зовнішню рецензію та в екзаменаційну комісію для захисту.

7.5. Науковий керівник подає відзив про наукову роботу бакалавра, магістранта, аспіранта з рекомендацією її до захисту на засіданні екзаменаційної комісії.

7.6. Науковий керівник звітує перед кафедрою про стан підготовки кваліфікаційних робіт та результати їх захисту.

7.7. Науковий керівник має право:

- ознайомитись з рецензією на кваліфікаційну роботу студента до її захисту;
- брати участь у відкритому засіданні екзаменаційної комісії, де відбувається захист кваліфікаційної роботи;
- залучати до участі в наданні бакалавру, магістранту, аспіранту консультацій інших фахівців у галузі спеціальної педагогіки.

8. Вимоги до здобувача вищої освіти

Здобувач вищої освіти несе відповідальність за виконання вимог до оформлення кваліфікаційної роботи та її структурних елементів, дотримання вимог академічної доброчесності.

Бакалавр, магістрант, аспірант зобов'язаний:

- чітко виконувати календарний план виконання кваліфікаційної роботи;
- виконати й оформити кваліфікаційну роботу відповідно до вимог закладу вищої освіти і кафедри зі спеціальності;
- дотримуватися законодавства України про збереження авторського права;

- своєчасно, із дотриманням регламенту, подавати науковому керівнику для перевірки розділи (частини) кваліфікаційної роботи;
- подати на випускову кафедру повністю виконану кваліфікаційну роботу для її попереднього захисту;
- своєчасно передати відповідно оформлену роботу до захисту на засіданні екзаменаційної комісії;
- аргументовано й етично відреагувати на зауваження наукового керівника і рецензента, відповісти на запитання членів екзаменаційної комісії та присутніх на прилюдному захисті кваліфікаційної роботи.

9. Захист кваліфікаційної роботи

9.1. Захист кваліфікаційної роботи є формою контролю набутих студентом інтегрованих знань, умінь, навичок та інших компетентностей, які визначені програмними результатами навчання за певною освітньою (освітньо-науковою чи освітньо-професійною) програмою.

До захисту кваліфікаційної роботи допускаються бакалаври, магістранти, аспіранти, які:

- повністю виконали всі вимоги навчального плану у частині теоретичної та практичної підготовки;
- згідно календарного плану в установлені терміни виконали кваліфікаційну роботу, оформили її та успішно пройшли попередній захист роботи на випусковій кафедрі;
- отримали позитивний відгук наукового керівника на кваліфікаційну роботу.

Для допуску до захисту кваліфікаційної роботи обов'язковою умовою є наявність публікацій здобувача-випускника у наукових виданнях, апробація результатів роботи на конференціях різного рівня.

Аспірант основні наукові результати дисертації має висвітити не менше ніж у *трьох наукових публікаціях*, які розкривають основний зміст дисертації.

До таких наукових публікацій зараховуються:

- не менше однієї статті у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача;
- статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (замість однієї статті може бути зараховано монографію або розділ монографії, опублікованої у співавторстві).

Наукова публікація у виданні, віднесеному до першого - третього квартилів (Q 1 - Q 3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports, прирівнюється до двох

публікацій, які зараховуються відповідно до абзацу першого цього пункту.

9.2. Захист кваліфікаційної роботи на першому та другому рівні вищої освіти проводиться на відкритому засіданні екзаменаційної комісії за участю не менш ніж половини її складу за обов'язкової присутності голови комісії.

На третьому рівні вищої освіти захист дисертації проводиться на засіданні на спеціально утвореній спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії.

На захисті можуть бути присутні і брати участь в обговоренні всі бажаючі, не порушуючи при цьому порядку та процедури захисту. Процедура захисту включає:

- доповідь здобувача вищої освіти;
- запитання до автора;
- озвучення висновків наукового керівника та рецензента;
- відповіді здобувача на запитання членів екзаменаційної комісії та осіб, присутніх на захисті (з дозволу та в порядку, визначеному головою комісії);
- заключне слово здобувача.

9.3. **Виступ** бакалавра, магістранта, аспіранта на захист повинен бути старанно підготовленим, коротким і змістовним, містити:

- чітко поставлену проблему, обґрунтування її актуальності та розкриття ступеня її наукової розробленості;
- визначення мети і завдань дослідження, засобів їх реалізації;
- об'єкт, предмет дослідження;
- характеристику структури роботи;
- що вдалося встановити, виявити, довести; якими методами це досягнуто;
- елементи новизни у теоретичних положеннях та в практичних рекомендаціях; з якими труднощами довелося зіткнутися в процесі виконання дослідження, які положення не знайшли підтвердження;
- викладення запропонованих автором узагальнень, висновків, конкретних рекомендацій.

У виступі мають міститися також відповіді на основні зауваження наукового керівника та рецензента. Для виступу бакалавру, магістру, аспіранту надається 10-15 хвилин, що відповідає **5-6 сторінкам** машинописного тексту.

Для кращого сприймання присутніми матеріалу бажано підготувати презентацію або виготовити на друкованій основі необхідні таблиці, рисунки, діаграми, графіки. Під час захисту кваліфікаційної роботи студент зобов'язаний дати вичерпні відповіді на всі зауваження у відгуках та рецензіях, а також у виступах на захисті. Захист кваліфікаційної роботи фіксується в протоколі екзаменаційної комісії.

Тривалість захисту кваліфікаційної роботи не повинна перевищувати 30 хвилин.

9.4. Оцінювання результатів захисту кваліфікаційних робіт на першому та другому рівні вищої освіти здійснюється у порядку, передбаченому прийнятою в Університеті 100-бальною накопичувальною системою контролю навчальних досягнень орієнтовними показниками (критеріями оцінювання), що наведені у *додатку Л*.

При визначенні оцінки кваліфікаційної роботи приймається до уваги рівень теоретичної, наукової та практичної підготовки студентів. Визначальними критеріями при цьому виступають самостійність, теоретичний рівень, новизна, практична значущість рекомендацій, уміння випускника вести дискусію, аргументовано захищати власні висновки.

Оцінка проставляється по сукупності якості кваліфікаційної роботи та її захисту. При визначенні оцінки роботи має бути врахована також думка рецензента.

Рішення екзаменаційної комісії про оцінку кваліфікаційної роботи приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням більшістю голосів членів комісії, які брали участь у її засіданні. За однакової кількості голосів голос голови екзаменаційної комісії є вирішальним. Оцінка за результатами захисту кваліфікаційної роботи публічно оголошується її головою випускнику і всім присутнім на захисті.

9.5. Повторний захист кваліфікаційних робіт з метою підвищення оцінки не дозволяється.

На першому та другому рівні вищої освіти у випадках, коли захист кваліфікаційної роботи не відповідає вимогам рівня підсумкової атестації, екзаменаційна комісія ухвалює рішення про те, що здобувач вищої освіти є неатестованим, про що здійснюється відповідний запис у протоколі засідання комісії. У такому випадку екзаменаційна комісія встановлює: може здобувач подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням чи він повинен опрацювати нову тему, визначену відповідною кафедрою навчального закладу. Повторний захист кваліфікаційної роботи дозволяється протягом трьох років після закінчення вищого закладу освіти, але не раніше, як під час наступної підсумкової атестації.

На третьому рівні вищої освіти у випадках, коли дисертація, за результатами захисту якої радою прийнято рішення про відмову у присудженні ступеня доктора філософії, може бути подана до захисту повторно після доопрацювання не раніше ніж через один рік з дня прийняття такого рішення.

9.6. Позитивна оцінка виставлена екзаменаційною комісією під час прилюдного захисту кваліфікаційної роботи здобувачем вищої освіти є підставою для присвоєння йому академічної та професійної кваліфікації за відповідним рівнем вищої освіти. Бакалавру, магістранту, який успішно захистив кваліфікаційну роботу, за рішенням екзаменаційної комісії присвоюється відповідна ступінь фахівця, вручається диплом, додаток до нього.

За результатами виконання кваліфікаційної магістерської роботи екзаменаційної комісії може рекомендувати здобувачів вищої освіти для вступу до аспірантури.

Рішення ради щодо присудження здобувачеві ступеня доктора філософії з відповідної галузі знань та/або спеціальності оголошує голова ради, після проведення таємного голосування членів спеціалізованої ради.

9.7. Тема і оцінка захисту кваліфікаційної роботи заносяться в додаток до диплома.

9.8. Примірник кваліфікаційної роботи, відзив і рецензія на неї надаються на випускаючу кафедру у паперовому та електронному вигляді та передаються на зберігання до фондів наукової бібліотеки Університету, про що складається відповідний акт, який зберігається на випусковій кафедрі.

9.9. За пропозицією екзаменаційної комісії кращі кваліфікаційні роботи відзначаються.

9.10. Бакалавр, магістрант, який при захисті кваліфікаційної роботи отримує незадовільну оцінку, відраховується з вищого закладу освіти. Йому видається академічна довідка встановленого зразка про прослухані курси.

Якщо під час захисту рада встановила порушення здобувачем академічної доброчесності в дисертації та/або наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, рада приймає рішення про відмову у присудженні ступеня доктора філософії.

Якщо академічний плагіат у захищеній дисертації виявлено на рівні МОН це є підставою для позбавлення на два роки наукового керівника права участі у підготовці здобувачів, позбавлення голови та членів ради на два роки права участі в атестації здобувачів.

10. Запобігання випадків академічної недоброчесності

10.1. Нормативно-правовою базою є: Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 року; Закон України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-12 від 05.12.2012 року; Цивільний Кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 року; Статут СумДПУ імені А.С.Макаренка; Положення про порядок створення та організацію

роботи екзаменаційної комісії у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка, Кодекс академічної доброчесності Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, Положення про систему забезпечення академічної доброчесності у освітньо-науковій діяльності Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

10.2. З метою виявлення і запобігання (недопущення) випадків академічної недоброчесності та необґрунтовано великої кількості текстових запозичень в кваліфікаційних роботах студентів у відповідності до діючого законодавства України в Положенні сформовано процедуру розгляду та фіксування фактів плагіату, а також формалізації можливих наслідків його вчинення у межах Університету.

10.3. Під плагіатом розуміється використання в кваліфікаційній роботі чужого тексту, опублікованого на паперовому або електронному носії, без посилання на джерело або при наявності посилань, у яких обсяг і характер запозичень ставлять під сумнів самостійність виконання роботи в цілому або будь-якого з її розділів. Різновидами плагіату визнаються такі: а) дослівний виклад запозиченого тексту; або б) виклад запозиченого тексту із заміною слів і виразів без зміни змісту.

10.4. Основні цілі запровадження комп'ютерної перевірки кваліфікаційної роботи на унікальність (автентичність):

- підвищення якості та ефективності навчального процесу;
- забезпечення належного наукового рівня кваліфікаційних робіт, що виконуються студентами в Університеті;
- дотримання прав інтелектуальної власності фізичних та юридичних осіб при роботі з оприлюдненими (опублікованими) джерелами інформації;
- удосконалення дослідницької компетентності студентів, зокрема, навичок коректної роботи із джерелами наукової інформації та формування сумлінного ставлення до інтелектуальних надбань;
- роз'яснення відповідальності за порушення загальноприйнятих правил цитування при виконанні кваліфікаційних робіт, дотримання вимог наукової етики;
- стимулювання самостійності та індивідуальності при виконанні науково-дослідних робіт.

10.5. З метою здійснення контролю самостійного виконання кваліфікаційних робіт використовується комп'ютерна програма, що рекомендована до використання Міністерством освіти і науки України або науково-методичною радою Університету, і яка дозволяє виявити ступінь запозичень в роботі.

10.6. Загальна координація діяльності з визначення ступеня автентичності кваліфікаційної роботи здійснюється навчальним відділом Університету. Проректор з науково-педагогічної роботи та начальник навчального відділу мають право на проведення вибіркової незалежної перевірки кваліфікаційних робіт після їх прийняття до захисту.

10.7. Безпосередньо за визначення ступеня автентичності кваліфікаційної роботи відповідає завідувач випускової кафедри.

10.8. Порядок перевірки кваліфікаційної роботи на унікальність є таким:

1) кваліфікаційна робота **подається** виконавцем на кафедру для перевірки на плагіат у форматах *.doc, *.docx, *.rtf **не пізніше, ніж за тиждень** до її попереднього розгляду (попереднього захисту) і надання допуску до захисту на засіданні екзаменаційної комісії;

2) при поданні на кафедру кваліфікаційної роботи здобувач вищої освіти **заповнює заяву за прийнятою формою**, в якій засвідчує ознайомлення з нормативною базою перевірки поданої ним роботи на плагіат, відсутність запозичень з друкованих та електронних джерел, що не підкріплені відповідними посиланнями, і інформованість про можливі санкції у разі виявлення плагіату;

3) підписана за формою заява залишається на випусковій кафедрі;

4) завідувач кафедри призначає відповідальну за перевірку кваліфікаційної роботи особу з числа провідних фахівців кафедри, яка **протягом трьох днів після написання заяви** здобувача вищої освіти здійснює перевірку електронного варіанту кваліфікаційної роботи на плагіат. Результати перевірки заносяться в протокол;

5) за результатом перевірки завідувач випускової кафедри приймає **рішення про допуск** кваліфікаційної роботи до попереднього слухання (попереднього захисту) або про її доопрацювання у визначений термін та повторну перевірку на унікальність (автентичність). Рішення повідомляється здобувачу вищої освіти завідувачем кафедри **в день його прийняття**.

10.9. Студент несе відповідальність за надання електронної версії своєї кваліфікаційної роботи у терміни, встановлені чинним Положенням.

Завідувач випускової кафедри несе відповідальність за перевірку на унікальність кваліфікаційної роботи у встановлені терміни, прийняття об'єктивного рішення про допуск роботи до попереднього захисту чи про доопрацювання роботи і повторну перевірку на академічну доброчесність.

Завідувач випускової кафедри, у випадку незгоди студента з прийнятим рішенням за результатами перевірки на унікальність, призначає комісію з членів кафедри (завідувач кафедри і дві особи з

числа провідних науково-педагогічних працівників кафедри). Остаточне рішення щодо результатів визначення ступеня унікальності кваліфікаційної роботи приймається на засіданні кафедри з урахуванням висновків комісії. Студенту повинна бути надана можливість довести самостійність виконання ним кваліфікаційної роботи.

10.10. Здобувач вищої освіти допускається до захисту кваліфікаційної роботи при наявності в ній *не більше 49% запозиченого* тексту, унікальність тексту має складати *не менше 51%*.

Встановлена норма може бути обґрунтовано змінена рішенням кафедри з урахуванням особливостей підготовки конкретної кваліфікаційної роботи. Рішення кафедри з обґрунтування необхідності збільшення допустимої кількості текстових запозичень для конкретної роботи у вигляді витягу з протоколу засідання надається проректору з науково-педагогічної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюлетень ВАК України, № 6, 2007 (зміни – № 3, 2008) URL: <http://www.niss.gov.ua/Aspirant/vymog2.htm>
2. Вавіна Л. С., Супрун М.О. Організація та методика проведення наукового психолого-педагогічного дослідження : методичні рекомендації. К. : РВВ КІВС при УАВС, 1995. 21 с.
3. Довідник здобувача наукового ступеня : зб. нормат. док. та інформ. матеріалів з питань атестації наук, кадрів вищої кваліфікації / Упоряд. Ю.І. Цеков. 3-тє вид., випр. і доп. К. : Бюлетень Вищої атестаційної комісії України: Вид-во «Толока», 2003. 69 с.
4. Зразки бібліографічних описів за ДСТУ 8302:2015. *Наукова бібліотека СумДПУ ім. А.С. Макаренка* URL: <http://library.sspu.edu.ua/zrazky-bibliografichnyh-opysiv-za-dstu-83022015/>
5. Курсова, дипломна, магістерська: що про них потрібно знати? : методичні рекомендації до виконання та оформлення науково-дослідних робіт студентів / Укл. Гнаповська Л. В., Лянной Ю. О., Огієнко О. І. Суми : вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2001. 36 с.
6. Методичні вказівки до виконання курсових робіт з педагогіки. Для студентів соціально-гуманітарного факультету спеціальності «Початкове навчання» / Укл. О. В. Король. Суми : вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2003. 24 с.
7. Мороз І. В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту. К. : Курс, 1997. 56 с.
8. Положення про кваліфікаційну (випускн) роботу студента Національного університету «Києво-Могилянська Академія» / Укл.: В. М. Зубко. К. : НаУКМА, 1995. 24 с.
9. Положення про кваліфікаційну роботу здобувача вищої освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка. Суми, 2020. 42 с. URL: https://sspu.edu.ua/images/2020/doc/11/polozhennya_pro_kvalifikaciy_nu_robotu_nova_redakciya_a1f1a.pdf
10. Соловьева Н. Н. Основы организации учебно-научной работы студента : учеб.-метод. пособ. для самост. работы студ. М. : АПКИППРО, 2007. 55 с.
11. Стеченко Д.М. Чмир О. С. Методологія наукових досліджень : підруч. 2-ге вид., перер. і доп. К. : Знання, 2007. 317 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

магістранту _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____

керівник роботи _____
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом від «__» _____ 20__ року, №__.

2. Строк подання магістрантом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи _____

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити) _____

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу (із чітким зазначенням обов'язкових складових) _____

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	Завдання прийняв
перший			
другий			
третій			

7. Дата видачі завдання _____

Конт. дані виконавця (тел., ел. пошта, Skype) _____

**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	При-мітки
	Робота над магістерським дослідженням		
1.	Вибір теми та її затвердження	жовтень 20 р.	
1.	Теоретична робота		
	– підготовка першого розділу магістерської роботи, – підготовка статті за матеріалами першого розділу та подання її до друку, апробація матеріалу під час конференції	до 4 грудня 20 р.	
2.	Експериментальна робота (за наявності)		
	– підготовка другого розділу магістерської роботи, – підготовка двох статей за матеріалами другого розділу та подання їх до друку, апробація матеріалу під час конференції та днів науки	березень 20 р. березень, квітень 20 р.	
	– завершення роботи над другим розділом магістерської роботи, – під підготовка третього розділу магістерської роботи, – підготовка статті за матеріалами третього розділу та подання її до друку, апробація матеріалу під час конференції	до листопада 20 р. грудень 20 р.	
3.	Оформлення магістерської роботи	до 1 листопада 20 р.	
4.	Попередній захист магістерської роботи на кафедрі спеціальної та інклюзивної освіти (за місяць до захисту)	грудень 20 р.	
5.	Рецензування, обговорення магістерської роботи на кафедрі	згідно з планом роботи кафедри	
6.	Захист магістерської роботи		
	Апробація результатів магістерських досліджень		
1.	Конференції		
	– під час участі у науково-практичній конференції «Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у	грудень 20 р., грудень	

	національному та світовому вимірі» на базі СумДПУ імені А.С. Макаренка	20 р.	
	– під час участі у Міжнародній студентській науково-практичній конференції «Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців»	квітень 20 р.	
2.	Науково-методичні семінари	протягом написання	
3.	Публікація статей		
	– у збірнику статей з матеріалів конференції	грудень 20 р., 20 р.	
	– у збірнику статей з матеріалів студентської конференції	квітень 20 р.	
	– у збірнику студентських статей «Дні науки – 20_»	січень 20 р.	
	– у збірнику статей з матеріалів конференції	грудень 20 р.	
4.	Впровадження результатів дослідження	протягом написання	

Науковий керівник _____
 (підпис) (Ініціали, прізвище, науковий ступень, вчене звання)

Магістрант _____
 (підпис) (Ініціали, прізвище)

Приклад оформлення титульного листа

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Навчально-науковий інститут педагогіки і психології
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

ПРИЗВИЩЕ Юлія Олександрівна

**ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ
У ШКОЛЯРІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ**

Спеціальність 016 Спеціальна освіта
Освітньо-професійна програма Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістр

Науковий керівник
_____ І. П. Прізвище
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти
« ____ » _____ 20 року

Виконавець
_____ І. П. Прізвище
« ____ » _____ 20 року

Суми – 20__

Варіанти структури

Залежно від обраної теми рекомендується дотримуватися одного із варіантів структури:

I варіант

Типова структура: I варіант включає наступні розділи:

Зміст (із вказівкою сторінок)

Вступ

Розділ 1. Теоретико-методологічні основи досліджуваної проблеми.
Висновки з розділу 1.

Розділ 2. Аналіз досліджуваної проблеми в організації (установі).
Висновки з розділу 2.

Розділ 3. Розробка пропозицій і рекомендацій з рішення
досліджуваної проблеми в організації (установі)
Висновки з розділу 3.

Висновки

Список використаних джерел

Додатки

II варіант

Типова структура: II варіант включає наступні розділи:

Зміст (із вказівкою сторінок)

Вступ

Розділ 1. Характеристика об'єкта дослідження.
Висновки з розділу 1.

Розділ 2. Аналіз системи керування досліджуваного об'єкта й/або його
окремих елементів і сторін.
Висновки з розділу 2.

Розділ 3. Розробка проектних додатків і рекомендацій.
Висновки з розділу 3.

Висновки

Список використаних джерел

Додатки

Варіанти структури

Типова структура: зразок оформлення змісту наукової роботи

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК НАУКОВА КАТЕГОРІЯ	8
1.1. Історія виникнення арт-терапії	8
1.2. Поняття арт-терапії та сутність арт-терапії.....	12
1.3. Основні напрямки арт-терапії.....	26
1.4. Основні фактори психотерапевтичного впливу арт-терапії.....	28
1.5. Форми арт-терапевтичної роботи.....	37
1.6. Види арт-терапевтичної діяльності.....	42
РОЗДІЛ 2. ПОШУКОВО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ВПРОВАДЖЕННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ В РОБОТУ ТЕАТРАЛЬНОГО ГУРТКА	48
2.1. Пошуково-експериментальна діяльність під час роботи театрального гуртка «Арт-Барвінок».....	48
2.2.1. Можливості застосування арт-терапії.....	51
2.2.2. Характеристика експериментальної та контрольної групи та місця проведення експерименту.....	57
2.2.3. Опис роботи театрального гуртка «Арт-Барвінок».....	60
2.2.4. Хід та результати експериментального дослідження.....	64
2.2. Методичні рекомендації.....	84
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ	96

**Приклад оформлення бібліографічного опису в списку джерел
згідно з ДСТУ 8302:2015**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
1	2
Книги:	
один автор	<p>Василій Великий. Гомілії / пер. з давньогрец. Л. Звонська. Львів : Свічадо, 2006. 307 с.</p> <p>Партико З. В. Основи наукових досліджень: підготовка дисертації : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Ліра-К, 2018. 231 с.</p>
два автори	<p>Матяш І., Мушка Ю. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. Київ : Києво-Могилян. акад., 2005. 397 с.</p> <p>Стеценко М. С., Палеха Ю. І. Основи науково-дослідної роботи: конкурентоспроможне подання результатів наукової та творчої діяльності : навч.-практичн посіб. / за заг. ред. Ю. І. Палехи. Київ : Ліра-К, 2018. 206 с.</p>
три автори	<p>Акофф Р. Л., Магидсон Д., Эддисон Г. Д. Идеализированное проектирование: как предотвратить завтрашний кризис сегодня. Создание будущего организации / пер. с англ. Ф. П. Тарасенко. Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2007. 265 с.</p> <p>Ладонько Л. С., Михайловська О. В., Філіпова Н. В. Менеджмент: теорія та практика : навч. посіб / МОН України, Чернігівський національний технологічний ун-т. Київ : Кондор, 2018. 266 с.</p>
чотири автори	<p>Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А. Київ : НДІ «Укragenprohmprodуктивність», 2006. 106 с.</p> <p>Основи марикультури / Грициняк І. І. та ін. Київ : ДІА, 2013. 172 с.</p>
п'ять та більше авторів	<p>Психология менеджмента / [Власов П. К., Липницкий А. В., Луцихина И. М. и др.] ; под ред. Г. С. Никифорова. [3-е изд.]. Харьков : Гуманитар. центр, 2007. 510 с.</p> <p>Методи підвищення природної рибопродуктивності ставів / Андрющенко А. І. та ін. ; за ред. М. В. Гринжевського. Київ, 1998. 124 с.</p> <p>Екологія : навч. посіб. / Б. В. Борисюк та ін. Житомир, 2003. 174 с.</p>

1	2
Без автора	2300 вибраних мудрих думок про книгу і читання / Черкаський національний ун-т ім. Б. Хмельницького ; Наукова бібліотека ім. М. Максимовича. Черкаси : Вертикаль, 2018. 294 с.
Частина книги	Козіна Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор. <i>Теорія та методика фізичного виховання</i> . 2007. № 6. С. 15-18, 35-38.
Редактор(и)/ укладач(и)	Institutional basis of national security providing sectors innovation development : monograph / edited by O. Prokopenko, V. Omelyanenko. [Coventry] : Agenda Publishing House, 2018. 262 p.
За редакцією	Доклінічні дослідження ветеринарних лікарських засобів / за ред. І. Я. Коцюмбаса. Львів : Тріада плюс, 2006. 360 с.
Автор і перекладач	Рейнольдс Д. Л. Залишаючи рідний дім. Надзвичайне життя Петра Яцика / пер.з англ. М. Сороки. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня Рута», 2018. 303 с.
Багатотомні видання	Історія Національної академії наук України, 1941–1945 / [упоряд. Л. М. Яременко та ін.]. Київ : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2007.
	Від Рейхстагу до Івдози. У полум'ї війни. Україна та українці у Другій світовій / [авт. кол.: В. В'ятрович, С. Громенко, М. Майоров та ін.]. Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2017. Т. 10. 352 с.
	Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть : у 4 т. / гол. ред. В. В. Моргун. Київ : Логос, 2001. Т. 2. 636 с.
	Фауна України. В 40 т. Т. 36. Інфузорії. Вып. 1. Сукторії (<i>Ciliophora, Suctorea</i>) / И. В. Довгаль. Киев : Наукова думка, 2013. 271 с.
Законодавчі та нормативні документи	Медична статистика : зб. нормат. док. / упоряд. та голов. ред. В. М. Заболотько. К. : МНІАЦ мед. статистики : Медінформ, 2006. 459 с.
Матеріали конференцій, з'їздів	Матеріали ІХ з'їзду Асоціації українських банків, 30 червня 2000 р. інформ. бюл. Київ : Асоц. укр. банків, 2000. 117 с.
	Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 24 листоп. 2021 р.). Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 432 с.
	Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців : зб. наук. праць. Вып. 9. Т. 1. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 348 с.
	Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. III Міжнар. наук.-практ. конф. / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир : Полісся, 2015. 648 с.

1	2
Матеріали конференцій, тези доповідей	Самсоненко Ю. Г. Проблема формування у дітей молодшого шкільного віку зі знизеним слухом дбайливого ставлення до природи. <i>Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців</i> : зб. наук. праць. Вип. 9. Т. 1. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. С. 308–313.
Частина періодичного, продовжуваного видання	<p>Дегтяренко Т.М. Концепція соціодинаміки корекційно-реабілітаційної діяльності. <i>Особлива дитина: навчання і виховання</i>. 2015. № 2. С. 11–21.</p> <p>Chepurna, L., Bondarenko, Y., Lisovets, O., Kuzava, I., Odyuchenko, L., & Dehtiarenko, T. (2021). Prerequisites for Creating Textbooks for Auxiliary Schools: Correctional Psychopedagogy for Children with Intellectual Disabilities. <i>BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience</i>. 2021, Vol. 12(2). P. 78-97. DOI: https://doi.org/10.18662/brain/12.2/193 https://lumenpublishing.com/journals/index.php/brain/article/view/4079 Web of Science</p> <p>Акмеологічні засади публічного управління / Є. І. Ходаківський та ін. <i>Вісник ЖНАЕУ</i>. 2017. № 1, т. 2. С. 45–58.</p>
Каталоги	Університетська книга : осінь, 2003 : [каталог]. [Суми : Унів. кн., 2003]. 11 с.
Словники	Географія : словник-довідник / [авт.-уклад. Ципін В. Л.]. Х. : Халімон, 2006. 175 с.
Стандарти	Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Показчик та огляд (ISO 7000:2004, IDT) : ДСТУ ISO 7000:2004. [Чинний від 2006-01-01]. Київ : Держспоживстандарт України 2006. IV, 231 с. (Національний стандарт України).
Атласи	Куерда Х. Атлас ботаніки / [пер. з ісп. В. Й. Шовкун]. Харків : Ранок, 2005. 96 с.
Авторські свідоцтва	А. с. 1007970 СССР, МКИЗ В 25 J 15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов / В. С. Ваулин, В. Г. Кемайкин (СССР). № 3360585/25–08 ; заявл. 23.11.81 ; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12.
Дисертації	Петров П. П. Активність молодих зірок сонячної маси: дис. ... доктора фіз.-мат. наук : 01.03.02 / Петров Петро Петрович. Київ, 2005. 276 с.
Автореферати дисертацій	Новосад І. Я. Технологічне забезпечення виготовлення секцій робочих органів гнучких гвинтових конвеєрів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 05.02.08 «Технологія машинобудування». Тернопіль, 2007. 20 с.

1	2
Електронні ресурси	
Монографії, навчальні посібники, підручники	Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Товарна інноваційна політика : підручник. Суми : Університетська книга, 2007. 281 с. URL: ftp://lib.sumdu.edu.ua/Books/1539.pdf (дата звернення: 10.11. 2017).
Періодичні видання	<p>Дегтяренко Т.М. Поширення ідей впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у систему спеціальної освіти <i>Інформаційні технології і засоби навчання</i>. 2015. Т. 46, № 2. С. 11–21. URL: http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/current/showТoc#.VUfVhkggtKp (дата звернення: 10.11. 2021).</p> <p>Клітна М. Р., Брижань І. А. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні. <i>Ефективна економіка</i>. 2013. № 10. URL: http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=2525 (дата звернення: 12.10.2017).</p> <p>Neave H. Deming's 14 Points for Management: Framework for Success. <i>Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician)</i>. 2012. Vol. 36, № 5. P. 561–570. URL: http://www2.fiu.edu/~revellk/pad3003/Neave.pdf (Last accessed: 02.11.2017).</p> <p>Colletta L. Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. <i>Journal of Popular Culture</i>. 2009. Vol. 42, № 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.x.</p>
Сторінки з веб-сайтів	Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? Екологія життя : веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua (дата звернення: 12.10.2017).

Зразок оформлення **вступу** наукової роботи

Актуальність дослідження.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дослідження виконано в межах колективної наукової теми кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка: «Корекційно-реабілітаційна діяльність в сучасному освітньому просторі» (державний реєстраційний номер 0121 U109190).

Об'єкт дослідження –

Предмет дослідження –

Мета дослідження –

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічні наукові джерела.
2. Вивчити .... Визначити .... Розробити ....
3. Експериментально перевірити розроблену методику .....
4. ...методичні рекомендації...

Об'єкт дослідження – процес...

Предмет дослідження –

Методи наукового дослідження –

- теоретичні: ...;
- емпіричні: ...;
- математичної статистики: ....

Елементи наукової новизни одержаних результатів:

- розроблено і обґрунтовано ...;

Практичне значення здобутих результатів:

- Розроблено ....
- Одержані матеріали та методичні рекомендації можуть знайти застосування в роботі ....

Апробація результатів дослідження: Результати дослідження доповідались на... (назви конференцій, семінарів та ін.)

Публікації: (одноосібні, у співавторстві) публікації з теми дослідження – у збірнику наукових праць .... (назва збірників та ін.).

Структура та обсяг магістерської роботи. .....ська робота складається зі вступу, двох (трьох) розділів, висновків, списку використаних джерел (... найменування на ... сторінках) та 1(2,3 ...) додатку на .... сторінках. У тексті містяться ... таблиць, ... рисунків. Основний зміст магістерської роботи викладено на ... сторінках. Загальний обсяг магістерської роботи – ... сторінки.

Заява про перевірку кваліфікаційної роботи на автентичність

Я, _____, студент _____ групи, виконавець кваліфікаційного дослідження _____ на здобуття ступеня освітнього рівня _____ підтверджую, що в моїй письмовій роботі не міститься елементів плагіату (запозичень чужого тексту, опублікованого раніше на паперовому або електронному носії, без посилання на автора і джерело). Усі прямі запозичення з друкарських і електронних джерел, а також із захищених раніше кваліфікаційних робіт, кандидатських і докторських дисертацій мають відповідні посилання. Я ознайомлений (а) з тим, що виявлення плагіату у моїй роботі є основою для недопуску мене до захисту.

Число

ПІБ

Додаток 3

Результати перевірки на унікальність кваліфікаційних робіт за спеціальністю _____ на здобуття освітнього рівня _____

№	ПІП виконавця	Тема	ПІП керівника	Результат перевірки (% унікальності)

Перевірка здійснювалася з використанням _____

Перевірив: посада ПІП підпис

Число

Подання голові екзаменаційної комісії
щодо захисту кваліфікаційної роботи

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А.С.МАКАРЕНКА

ПОДАННЯ ГОЛОВІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ ЩОДО ЗАХИСТУ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Направляється студент _____ до захисту кваліфікаційної роботи
за спеціальністю _____

на тему: _____

Дипломна робота і рецензія додаються.

Директор інституту _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

Довідка про успішність

_____ за період навчання на _____

факультеті (інституті) з 20__ року до 20__ року повністю виконав навчальний

план за спеціальністю з таким розподілом оцінок за: національною шкалою:

відмінно __%, добре __%, задовільно __%; шкалою ECTS: A __%;

B __%; C __%; D __%; E __%.

Секретар факультету _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

Висновок керівника кваліфікаційної роботи

Студент(ка)

_____
_____
_____
_____

Керівник роботи _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ року

Висновок кафедри _____ про кваліфікаційну роботу
Кваліфікаційну роботу розглянуто на засіданні кафедри «__» _____ 20__
року, протокол №____. Студент _____
допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

«__» _____ 20__ року

Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи

Критерій за яким оцінюється робота	Максимальна кількість балів
1. Зміст кваліфікаційної роботи:	55
– відповідність змісту роботи завданню та вимогам навчально-методичних рекомендацій щодо її виконання	10
– самостійність вирішення поставленої задачі, виконання розрахунків, таблиць, графічного матеріалу тощо	10
– наявність елементів наукової (науково-практичної) новизни	10
– повнота розкриття теми дослідження, відповідність висновків до поставлених завдань	10
– відповідність стандартам оформлення	5
здобутки студента: – участь у конференціях; – наукові статті, тези виступів; – методичні розробки; – макети; – зразки матеріалів і виробів; – документи, які вказують на практичне застосування чи впровадження результатів кваліфікаційної роботи тощо	10
2. Захист кваліфікаційної роботи	45
– доповідь (логічність подання матеріалу; ефективність та доцільність використання ілюстративного – м матеріалу, його якість; культура мовлення доповідача)	15
– обговорення роботи: вільне володіння проблематикою дослідження, вміння вести наукову дискусію та відстоювати власну точку зору, чіткість та лаконічність відповідей на поставлені запитання та ін.	30
Всього:	100

ЗМІСТ

	Стор.
1. Загальні положення	3
2. Вибір і затвердження теми кваліфікаційної роботи	4
3. Основні етапи підготовки кваліфікаційної роботи	6
Вибір теми	8
Вибір об'єкта і предмета дослідження	9
Формулювання мети дослідження.....	9
Постановка завдань дослідження	11
Гіпотеза дослідження	11
Визначення методів дослідження.....	12
4. Зміст, структура й обсяг кваліфікаційної роботи.....	13
5. Правила оформлення кваліфікаційної роботи	23
6. Перевірка науково-дослідної роботи та підготовка здобувача вищої освіти до захисту кваліфікаційної роботи	30
7. Науковий керівник	34
8. Вимоги до здобувача вищої освіти	35
9. Захист кваліфікаційної роботи	36
10. Запобігання випадків академічної недобросовісності.....	39
Список використаних джерел.....	43
Додатки.....	44

**Методичні вказівки
до виконання кваліфікаційних робіт
зі спеціальності 016 Спеціальна освіта**

методичний посібник

Укладач:
Дегтяренко Тетяна Миколаївна